СОВЕТСКИ ЭКОНОМИКА ДЕГIАЯР

СССР Министрий Совета чуйоагIача Центральни статистически управлене кеча теший 1964-ча шера СССР халкъа боахам дегIабара паччахьалкхен план кхоачашъяра итогаш. ДIадахача 1964-ча шера — ворхIлагIча шера — Советски Союза экономика дегIаяри халкъа материальни хьал тоадалари хьахьокх, йоах ЦСУ хоама тIа, укх тайпара дакъоша: общественни продукт (материальни производства ерригача доакъой продукт) 107 процент хилар дIадахача шера, 1963-ча шераца нийсдича, къаман доход производство — 107 процент совгIа, ерригача промышленноста продукци — 107,1 процент, юрта боахама продукци — 112, ерригача тайпа транспорта грузооборот — 109, халкъа боахамера керттера фондаш болх бе йолаялийтар — 106, розничнн товарооборот — 105,3 процент, СССР арахьарча торговля оборот — 105,5 процент, халкъа боахамера болхлойн гIулакхера нахи — 104, къахьетама овсарле: промышленносте — 104 процент, гIишлош еча — 106, колхозашкеи совхозашкеи — 118, промышленноста продукци яккхарга дIадодар лоххалар 1,3 процент, халкъа боахаме хинна пайда — 112, болх бечарна цхьан сага лоархIам беш бахача нахьа реальни доходаш — 104 процент.

Производства юкъарча боарамех лукхагIйолча лоархIаметIарча надежейн шера план тIеххкхоачашъяьй ерригача чулаьцача СССР-е, ерригача союзни республикашка, совнархозашка, Целинни (96 процент кхоачашъяьй план), Малхбузен - Казахстански (98 процент) Къилбаседа - Кавказски — (99,4 процент) совнархозашкара дIайиккхача.

ДIадахача ялх шера, ворхIлагIча шера заданеш совгIа цу хана чухь арахеца езаш хиначул, 42 миллиард гаргга сома мехьа промышленни продукци арахийцай.

ЦСУ хоама тIа белгалдоаккхача тайпара дIадахача шера яьккхай 459 миллиард киловатт-сахьат электроэнерги, 224 миллион тонн мехкдаьтта даьккхад, газ — 110 миллиард кубически метр, кIор — 554 миллион тонн, 62,4 миллион тонн чон доаладаьд, болат — 85 миллион тонн, кийча прокат дIаденнад—57,4 миллион тонн, болата турбаш — 1273 миллион метр, аьшка руда даьккхад 146 миллион тонн, минеральни удобрени арахийцай — 25,6 миллион тонн, баьцовгIаш лораеш йола химически средстваш — 160 эзар тонн, синтетически кIувнаши пластически массаши — 720 эзар тонн, химически волокно — 361 эзар тонн, серни кислота — 7647 эзар тонн, автомобилий покрышкаш—24,4 миллион, турбинаш — 13,2 миллион киловатт, металл теда станокаш — 184 эзар, кузнечно-прессови машинаш — 34,2 эзар, химически оборудовани — 342 миллион сома мехьа.

ДIадахача шера арахийцад 1484 секци магистральни тепловозаш, 638 — магистральни тепловоз, автомобилаш—603 эзар, тракторам—329 эзар, юрта боахама машинаш—1391 миллион сома мехьа, ялат чуйиду комбайнаш — 83,6 эзар, свекла чуйиераш — 18,3 эзар, силос чуйиераш — 47 эзар, экскаваторами 20,2 эзар, 3 миллион тонн арахийцад кальхат, цемент — 64,9 миллион тонн, гулъю аьшка бетон 50 миллион кубически метр, боамбе кIадаш — 5 368 миллион квадратни метр, зилаш — 471 миллион квадратни метр, леи — 544 миллион квадратни метр, даьреш — 827 миллион квадратни метр. Швейни изделеш 9,2 миллиард сома мехьа, тIоарска кега гIирс—474 миллион пар, сахьаташ—28,7 миллион, радиоприемникаши радиолаши—4,8 миллион, телевизораш — 2,9 миллион, холодильникаш — 1134 эзар, бараташ дутта машинаш — 2,9 миллион, мебель—1,7 миллиард сома мехьа, дулх даьккхад 8,1 миллион тонн, калбасий изделеш—1,5 миллион тонн, чкъаьрий а фордашкара продукташ а яьхай — 5,2 миллион тонн, хьайбай даьтта даьккхад дерриге а 952 эзар тонн, цIенача шурий продукташ шурийца лерхIача (колхозашки бахача наха цIагIен йоахараш йоацаш) — 104 миллион тонн, консерваш 7,4 миллиард банка.

Производство дегIайоагIаш кIезиг-дукха кхоачаш ца еш йисай, йоах ЦСУ хоамаша, турбинаш, машиностроенени металлообработкаеи йола автоматически а ахаавтоматически а линеш, кальхат, гулъю аьшка бетон, гIишлой кирпичаш, холодильникаш арахецари кхин. Кхоачашъяьац дулх даккхара план.

Халкъа боахама тайп-тайпарча доакъошта лаьрхIа конструкци а яьй, кийчъяьй кхо эзар совгIа кердача образецех йола лоархIаметIара машиний, механизмий, аппаратий, кхыйола оборудований, хIаьта 1200 гаргга тIахьажамаш производствана автоматизаци ярах йола тайп-тайпара приборах. Цу хана производствера дIаьккхай 400 гаргга цIераш йола къаеннача конструкцех йола машинаш, оборудованеш, приборам. 55 эзар единица совгIа оборудованена модернизаци яьй машинашц металлообработкаеи еча предприятешка.

Цхьан шера 4 миллион совгIа дIачуеннеи 2 миллион 600 эзар совгIа халкъа боахама юкъейизьан я шера лоархIам бича 1 миллиарди 600 миллиони сома кIезигагIа боацаш пайда беш йола изобретенеш рационализаторски предложенеш. Ерригача промышленни продукцега дIадодар лоххарв чотах цхьан шера планаш совгIа кхоадаьд 700 миллион совгIа сом.

ДIадахача шера яьлтанашра продукташ алсамъяьлай юрта боахама къахьегамхоша, йоах дIахо ЦСУ хоама тIа. Цу гIулакха новкъостал хилар лекха дукхагIйолча районашка хьалха дIадахача массехк шерачул дикагIа хиннача хоттамах. Яьлтанцара валовой продукци йоаккхалга лоархIаман. Кхоачашъяьй ялат, свекла, хоартолаш, боамби, кхыйола юрта боахама культураш яхара план.

Къаьстта хьалхарча ах шера а хулаш дIахахача шера хала IадкъаIн хилар хьайбай боахамашта 1963-ча шера доахан кIезига дахнар. Из бахьан долаш кхоачаш ца еш йисай дулх, шура, фуаш тха даккхара планаш.

Производство дегIаярца дувзаденна тоаденнад колхозий совхозий финансови балха хьокхамаш. 17 миллиард сом хилар колхозий ахчан доходаш, 1963-ча шераца нийсдича 1,2 миллиард сом лакх а еннай. Юрта боахама шера дIанйцай физически единицах 222 эзар трактор е 15-икъа лоархIам беш 422 эзар, 80 эзар грузовой автомашина, 78 эзар ялат чуэца комбайн, 48 эзар силос чуэцаш а кхыйола а машинаш. Юрта дIаеннай 22 миллион тонн минеральни удобренеш, 1963-ча шерачул 6 миллион тонн дукхагIа.

Транспорта дьаьхе белгалдоаккх электровозаши тепловозаши лела машинаьккъий дIоахал дIадаха шу чакхдоаллам 71 эзар километр хилар, хIаьта 1963-ча шераца нийсдича 13 процент бIаьх а беннаб.

ДIадахача шера халкъа боахама дерригача доакъошка болх бе доладалийтад керда производственни низаш. Болх бе йолаеннай 600 керда йоккха паччахьалкхен промышленни предприяти, иштта реконструкци ечеи шеръечеи предприятешкара геттара дукха керда цехаши производстваши. Паччахьалкхен капитальни вложеней чотах болх бе йолаялийтай 33,7 миллиард сома мехьа керда керттера фондаш. Мехкдаьттан газовойн промышленносте 16 процент дегIаьххай болх бе йолаенна керда керттера фондаш, кIора — 17 процент, химически а иштта — 17 процент, ейгеи кхачани промышленносте — 10 процент, юрта боахаме — 28 процент. Цхьабакъда, цхьаболча доакъошкеи, лукхача экономически районашкеи, республикашкеи кхоачашъяьац керттера фондаши производственни низаши болх бе доладалийтара шера планаш.

34,8 миллиард сом хул паччахьалкхен капитальни вложенеш, хIаьта 1963-ча шераца нийсдича 8 процент дегIа а яьхкай.

Шера юкъера лоархIам бича халкъа боахамера болхлойн гIулакхера нахи 73 миллиони 200 эзари саг хилар, хIаьта шера 2 миллиони 700 эзари саг тIа а кхийттав. Хьалха дIадахача шерашка санна 1964-ча шера а балха боаца нах хинабац мехка. 1964-ча шера 4 квартале алапеш лакхдаьд берригача мехка 9 миллион совгIа болча просвещенеи здравоохраненеи болхлошта, иштта къилбаседа районашка бахача наха гIулакх деш болча дерригача доакъой болхлошта, гIулакхерча наха.

Юкъарча фондай потреблененашкара бахача наха йиду ахчани льготаши 36,6 миллиард сом хул, хIаьта 1963-ча шераца нийсдича 6,7 процент дегIа а яьхкай. Паччахьалкхени кооперативни торговле розничнн товарооборота боарам 95,2 миллиард сом хиннаб. Хьалха дIадахача шерана нийсдича 4,5 миллиард сом дегIабеннад из.

Мехка экономика дегIаяра тоамаша розничнн товарооборот дегIаяре, бахача наха гIулакх даре вIаштIехьдалийтар ахча лелийта лерагIа хилар.

Халкъа образовани, Iилма, культура дIахо дегIайоагIа, йоах ЦСУ хоама тIа. 68 миллион совгIа саг е мехка баха кхоалагIа дакъа нах (деша даха ха йоанаш доля бераш юкъе доацаш) тайп-тайпара дешаранта юкъеэзаб. Дукхьала общеобразовательни школашка деша ва 46,7 миллион саг. 6,9 миллион совгIа саг дешаш ва лакхерчеи юкъерчеи специальни дешара заведенешка.

ДIадахача шера лакхареи юкъереи специальни образовани йола 900 эзар специалист кхаьчав халкъа боахамга, царех 350 эзар совгIа саг лакхара образовани йолаш ва, цу даьхе 133 эзар инженер а волаш шера 900 эзар къона болхло кийчваьи профессионально - технически дешара училищанеи школашеи. 1964-гIа шу чакхдолаш 600 эзар совгIа саг хилар Iилман белхлой.

Городашкеи юрташкарча моттигашкеи паччахьалкхен ахчах, иштта болхлойн гIулакхерча нахьеи ахчах, паччахьалкхен кредита новкъосталца нах чубаха дIаденнад 75 миллион квадратни метр саргга юкъара майда йола цIенош е 1 миллиони 900 эзари керда квартира. Цул совгIа, колхозашна, колхозхоша, юрта интеллигенца хьалдаьд 375 эзар нах чубаха цIенош.

ДIадахача шера городашка, юрта моттигашка кердача квартирашкеи цIеношкеи баха хайшаб, хIаьта иштта хьалхагIа хьадаьча цIеношка вахара хьалаш тоадаьд 10 миллион совгIа волча саго.

Тоаденнад бахача наха деш дола медицински новкъостал. Ерригача специальностех бола лераш 22 эзар совгIа саг дукхагIа хилар цхьан шера. Алсамдаьлар больницашкара, санаторешкара, дои отдыхашкара, пансионаташкара меттеш.

Ходдала доаделар нах бовнр. 1965-ча шера 1-ча январе 229 миллион саг ва Советски Союзе.

КПСС XXII-ча съезда исторически решенеш кхоачашъяра ларда тIа советски халкъо мехк дегIабоалабеш даьхача экономически культурни кердача толамаша, белгалдоаккх СССР ЦСУ хоама тIа, тешал ду шера план кхоачашъяра итогаша. Вай мехка, царех пайда эйцача дIахо йодача лела производство дегIайоалаяра, бахача наьха материальни хьал товдара йоккхий тоаронаш хилар иштта хьахьокх цу итогаша. (ТАСС).

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически партин Нохч-ГIалгIайн обкома, Нохч-ГIалгIайн АССР Лакхахьара Советан Министрий Советан орган. Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 14 (4028). ШИНАРИН, 2 февраль, 1965 шу. Мах 2 кап.

Укх шера дика къахьегарца белгалъяьнна а вов. Гилдова кулгаду коммунистически къахьегама сийдеи цIи лелаю коллектив. Валови продукци арахецара январь бетта план 27-ча январе кхоачаш а еш, планал совгIа арахийна продукци бIаьш тоннаш я. Арахецача продукцега дIабода мах лохбарах духьала цхьан бетта паччахьалкхена кходаь ахча итт эзар гаргга сом да.

Сурта тIа: оператораш Костенко Олег, Зуй Николай, воккхагIвола оператор Коселапов Владимир, оператор Богданов Владимир сменах миштта болх баьб хьежаш ба.

И. П[illegible] сурт.

КЕРДАЧА ТОЛАМАШКА

Дика къахьегама толамаш даьхад дIадахача шера МалгIабикерча № 2 йолча бурув деттача контора коллективо.

Лакхача къахьегама толамашца дIаделадир цо ер шу а «Альметьевбурнефть» трестерча мастера нох. Дрецко кулгалдеча бригада болам хьаллаьцаб тха контора коллективо. Укх шера план ханал хьалха кхоачашъергья, средстваши материалаши кхоергья. хIензае а дукхача бригадашa дика къахьегама толамаш даьхад.

Новкъосташа Майстренкоси Бархановеи январь бетта план тIехкхоачаш а еш теха бурув 180 метр я. Лохерча мелашка бурув а тохаш № 817 йолча скважина теха бурув 4063 метр я. МалгIабике хIанзалца хьа мел техачул кIоаргагIа теха бурув да из. 4100 метр да цунна проектах тоха деза бурув. Укх деношка кIаларча мелашкара мехкдаьтта дургда цу скважино.

Дика къахьегама котало яьккхар № 856 йолча скважине бурув тохача ий. Хетагуровеи Симоненкоси кулгалдеча бригадаша. Январь бетта план 20-ча январе кхоачаш а еш лохерча мелашка теха бурув 324 метр я.

План дика кхоачашъярга хьежжа къовсам лоаттабу бурув деттарашa тохача шхьан метр бурувга дIадодар кIезигдара а. Масала, январь бетта ий. Манстренкоси Бархановеи кулгалдеча бригадаша кходаь ахча 13 эзар сом да, хIаьта ий. Хетагуровеи Симоненкоси кулгалдеча бригадаша цу юкъа кходаь ахча 48 эзар сом да.

Къаьстта дика къахьегаш ба бурув деттараш ий. Шабинский, Шеренешев, Гетагажев, кхыбараш.

Е. САВИНОВ,

МалгIабикерча НГРБ-2 ПТО инженер.

БIАЬСТИ ЙОАГIА. БIАЬСТАННА ЯИЗЗА КИЙЧО.

СОВХОЗ КИЙЧЛУШ Я

1964-ча шера мара вIашагIъеллац Шальа районера «Ачтуринский» совхоз.

Совхозо укх шера хьалихеергья 1600 гектара тIа ялатийна лаьрхIам, 725 гектара тIа силоса лаьрхIан хьажкIаш, 750 гектара тIа шекара свекла, 580 гектара тIа тхьамка, иштта кхыйола культураш. Уж культураш дIаверга 7000 тонн моттигера удобренеш а еха кийчъаьча ваба тIа.

Уж культураш хьалихеара вIашагIъехка дукха звенош я совхозе. Масала, хьажкIаш делаеш 5 механизировании звено хургья, шекара свекла кхееш — 32 звено, тхьамка кхедеш — 20 звено.

Шерра социалистически ялхь а доарлаь къахьег укх деношка тхьамка леладе вIашагIъеллача 4-ча отделене болхлоша, Тхьамка дIадуврг даьча хьалгва хIара гектара 5 центнер а кхоачаш суперфосфат тессай. Тхьамка дIадера кийчо еш кхы балхаш а ду юкъаза. Цхьаболь болхлой: фу цIендеш ба, вожаш — парникаш кийчъеш. Тхьамка дувргдолча доаттаьшна хин дехкара 25 саг чувоагIаш йола лаьрхIа бригада къоастаьй. ХIанз ший болх дIаболабаьб цо.

Дийнахьара нормаш 115 — 120 процент кхоачаш а еш, дика къахьегаш я бIаьстан кийчо еча Асаева Селимета кулгалду звено. Ала деза, 1964-ча шера ерригача совхозе яргара лакхагIа хьувкъаи цул звенос хьалихебаь хилар. Ше гIулакх деча 20 гектарах хIаране тIара цо чуйицар 9 центнер тхьамка. Белгалбаьина дика къахьегаш ба звеноцара мехкарий Гулаева Казу, Тасуева Женьхьа, Садыкова Дашо, кхыбараш.

Шоашта тIабилла болх иштта сирхеи дикеи кхоачашбу Идрисова Маккас кулгалдеча звеноцарча мехкараша Эдельбиева ПаьтIамата, Умархаджиева МажкаIа, Идигова ПаьтIамата, кхычар.

Теронашка а хьежа хIара гектара тIара 12 центнерал кIезигагIа доацаш тхьамка дикха декхарам тIайицар тхьамка леладеча звенош.

Во лелац совхозе бIаьстан балхашта техника кийчъяра гIулакх а. Шоай механически мастерске еце а махула сихагIа техника тоалра оарцагIбаьнйб укхаза.

Совхоза доалахьа 75 трактор я, царех ноагIа ярашъ тоае ца езаш я. Тое езача совхоза тракторашта ремонт ю «Сельхозтехника» Аргунски районни отделене. ХIанзе а ремонт яь цIайоалаьй 16 трактор, ихеисараш февраль бетта 20-ча денга тоаергья, аьнна хош деннад отделене ремонтникашa.

ХIаьта юртбоахама машинашта шоай низаца ремонт ю совхоза отделенешка. Механизаторашта юкъе кържача социалистически ялье хьалха йоагIа 2-ча отделене Джамалдинов Палмакхочо кулгалду номер 2 йола тракторни бригада. Юртбоахама ерригга машинаш тоаль яьнай, тахан а тIехьа бIаьстан балхаш дIадоладе кийча ба цу бригадера механизаторам.

Юртбоахама [illegible] еча шоашкара хьдехам а гойтам дика болх бир механизаторашa Курмагомедов Хьашича, Мустукаев Дугуса, Вожаков Хьусена, Джабраилов Судди, кхычар.

Юртбоахама машинаш тоаелга эсала лелац 1-ча отделене цхьоалагIча бригаде а. Укхаза ремонт еча белгалбаьина балхаш деш ба механизаторам Возваев Махьмад, Идрисов Сайпуди, Махмедхаджиев Хода, кузнец Асхабов Гелани.

Цхьабакъда, кхыча бригадашка во лел юртбоахама машинашта ремонт елга. Цул бахьан да, йоах совхоза керттерча инженера декхарам кхоачашдеча Таранов Султана, «Сельхозтехника» запасни оатталаш хаинахьа хьа ца кхачийтар. Масала, чIоагIа эшаш я хIана «КПЕ-4А» яха культиваторий соалаш, втулкаш, кхыйола оатталаш. Цу гIулакхо тIехьайоах ремонт.

Укх шера шоай ноагIе культураш хьалихее езилга а хови, механизаторий курсаш шордара чIоагIа терко ю совхоза кулгалхоша. Цу гIулакха совхоза ерригача отделенешка хьайийлай механизаторий курсаш. Совхоза центральни усадьбе дешаш ва 27 саг. Гелдиген яхача юртарча 2-ча отделене — 32 саг, хIаьта Цапан-Юртарча 3-ча отделене — 37. Курсашка деша багIачарна хьехаш ба совхоза дикагIа бола специалисташ.

Укх шера дикахий декхараш да совхоза коллективо шийна хьалхашка оттадьрам. ХIара гектара тIара 18—19 центнер хIа, 250 центнер шекара свекла, 25 центнер хьажкIаш чуэ лерхI укхаза. Уж декхараш кхоачашдулургда беррига низ хаинахьа бIаьстанна кийчо яра тIебохийте.

Р. МАЛЬСАГОВ.

ЛоархIамера ха туллийт

Капитальне хьалгъаь дика помещени кеттех ремонт еча хана нохараш, культиваторaш, селкаш, кхыяраш кIала оттав кхоане а яц Сунженски района «Орджоникидзе» яхача поамаш колхозе. Лов делке, муж хьекхе юртбоахама инвентара ремонт ара ю цу колхоза механизаторашa. Из чIоагIа Iаткъ балха. Цудухьа хIанзе а уйла е еза колхоза кулгалхоша, (председатель С. Шадиев, партkома секретарь А. Макарьев), тIехьатIайоагIача хана ремонт яра эша хьалаш вIаштIехьдахара.

Болх бара эша хьалаш во хиларах юха ца боалаш, шоаш ца кхобеш къахьег колхоза тракторнсташа. ХIанзе а тоаль йоалаш латт боахамера ерригa юртбоахама инвентарь. Ремонт яь яьнай селкашта, культиваторaшта, нохарашта, тоаьй «СК-3» яхача пхе комбайнах кхоъ. ХIанз маккаштеи комбайнаштеи ремонт еш ба механизаторaш. Царна юкъе тIехдика къахьег Оздоев Лабзана, Бузуртанов Хьасана, Хучбаров Къурейша, Поленкоев Исропала, кхычар.

Бакъда, тоаль а яьна, кIала хIамаш а еха дIаоттаьча юртбоахама машинех цхьаьараш рамаш лийхха я.

Сунженски МРО ремонтно-механически мастерскешка ю колхоза тракторашта капитальни ремонт. 21 трактор яр «Орджоникидзе» яхача колхозе гуракхьа дена ерригa тоае езар. [illegible]

ча торонех лерттIа пайда эце. Бакъда, кхочамбоацарам да ремонт еча балха Iаткъам.

«МТЗ-5» яхача массехк трактора текущи ремонт шоаш ю колхоза трактористама. Бакъда, дукха халонаш духьала йоа царна Сунженски МРО-ос йоагIаш йола терко ца ярах. Масала, ялх ди да тракторист Евлоев Аслан-Гире ший «МТЗ-5» вIашагI а яьккха, блока головкаш МРО дIахьийта. Уж тоадаь ца доалаш трактора тIа двигатель дIатIаоттабе йиш йоацаш ва тракторист. Цхьан сахьата балха болх мара боацар [illegible], нагахьа санна колхозе токарь валаре, хIана аьлча, токарни, сверлильни, кхыйолеш станокаш йолаш я боахамерча МРО ремонтно-механически мастерской филиале. Бакъда, кIира кхоза вайта веза токарь, слесарь, сварщик наггахьа мара вайцац МРО-ос колхозе. Цудухьа лоадама ремонт яшаш йоаца деталаш Iовхахьа езаш хуй цагара. Из бахьан долаш цIьаккха пайда ца эцаш латт филиалера станокаш.

ЧIоагIа Iаткъ колхозии механизаторий балха инструменташ тоъаш хилар, царна эш тайп-тайпара ковнаш, номераш 12, 14, 15, 17, 18 йола электробурош.

Каст-каста пайсу трактора тIехьатоссаш йола прицеп латесса рама болташ йолчара хада а хаьде хьайоалаш. Рама йоа дIаоттаяра бархI Iург дакхха мара дезац. Бакъда, цу гIулакха эша электроручни дрель ца хиларах Сунже кхувл колхозера тракторам. Массехк минута яь яргйола ремонт йита 40 километр никъ бе беза. Техника балха тIара моа ца бахьан долаш, ер хул боахама, колхозерча шоай ремонтно-механически мастерской филиале электродрель хилийта декхарийла ба МРО кулгалхой.

БIаьстанна лерттIа кийчо яра дакъе чIоагIа лоархIанера да техника тоаярца цхьана культураш дIаюв кхаш, моттигерча удобренешца хьаьвдар. Бакъда, из гIулакх тесса дитад колхозе. Цхь-ялх эзар тонн мирдаьнна кхо дакъа дезача кхашка дилар дац ши бIаь тонн совгIа кхо мара. Кхашкара кхо дIакхахьара йола отрядаш вIашагIъехкаяц. Белгалбаьхабац цига болх бе беза тракториcташ, кхо тIадотта а Iодессаде а дезараш.

Дезара дитад колхозе механизаторашта агротехдешар Iомадега а. ХIанз а деша болабеннабац трактористаш. Колхоза кулгалхоша йоах: «Специалисташ ца хиларах дIадоладе йиш йоацаш дисад тхо агротехдешар». Из белаче къамаьл да.

Колхоза кулгалхой декхарийла ба бIаьстанна лерттIа кийчо яра де мел дезар сихха вIаштIехьдаккха.

Ам. ПЛИЕВ,

тха собкорр.

Москвас Iадика ювц Ф. Р. Козловца

МОСКВА, 1 февраль. (ТАСС). Советски наха Iалаьмате чIоагIа хала хилар Советски Союза Коммунистически партен Советски паччахьалкхени гIоровъина вола деятель, КПСС Центральни Комитета член, СССР Лакхехьарча Совета Президиума член, Социалистически Къахьегама Турпал Ф. Р. Козлов валарах бола хоам.

Союзий ЦIагIа тахан дIаоттабир дакъа чудола кIий. Таьзета кийчъяь я Колонни зал. Iаьржа креп тIаьхьоарчадаь я люстраш. Постаменте доче яда КПСС Центральни Комитетагара, СССР Министрий Советагара, СССР Лакхехьарча Совета Президиумагара венокаш.

IуйрIйна 11 сахьат даьча дакъанна тIабаха бокъо елар. Эттара хьалха таьзета вахте эттар Ф. Р. Козлов дIаволла вIашагIъеллача комиссе членаш ий. В. Н. Титов, М. П. Георгадзе, Н. А. Кузнецов, М. С. Сипртюков, Е. П. Черкиев.

Хьахоз траурни мелодеш. КIийна юххеда чакхбода столица заводий, фабриккий, учреждений вихалаш. Цар сий ду бекхлой классан берригача къахьегамхойн гIулакх бахьанца, коммунизм котъяккхара лоаттабеча къовсаме ший вахар дIаденнеча Ф. Р. Козлова.

КIийна хьалхашка сийлахьча карауле уьтт новкъостий Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. Н. Косыгин, А. П. Кириленко, А. И. Микоян, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, В. В. Гришин, П. Н. Демичев, Ю. В. Андропов, Л. Ф. Ильичев, Б. Н. Пономарев, А. П. Рудаков, В. Н. Титов.

Москвас Iадика ювц КПСС-ен Советски паччахьалкхени гIоровъинача деятелана. (ТАСС).

ТАСС-а ХОАМ

1965 шера 30 январе Советски Союзе кхолаьккхийтай «Космос-53» яха ворхIанаре Лаьттан искусственни спутник.

Спутника тIа оттаьй 1962 шера 16 марте ТАСС-а дIанхайкаьча программега хьежжа дIахо космически ара тхина лаьрхIа йола Iилман аппаратура.

Спутники орбита тIа яьннай укх тайпара параметраш а йолаш:

— юхььаца гобаннна ха 98,7 минут;

Лаьттан тIахен тIара эттара дукхагIа гаьна лоаттача хана (апогей) 1192 километр;

— Лаьттан тIахен тIара эттара гаргагIа йовча хана (перигей) 227 километр;

—орбита лаьттан экваторга тIаьхь лаьттара са 48,8 градус.

Iилман аппаратурал совгIа, спутника тIа я: 20.005 а 90.022 а мегагерца частотех болх беш йола радиопередатчик, орбита элементаш нийса йистара эша радиосистема, прибораши Iилман аппаратуреи беча балхах йола денош Лаьттан тIа Iочуторгйола радиотелеметрически система.

Спутника тIа оттаь аппаратура безамагIа болх беш я. Координационно-вычислительни центре обработка ю хьаьхкхьача информаца.

СОВЕТСКИ СОЮЗА ДЕЛЕГАЦИ ВЬЕТНАМА ДЕМОКРАТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКЕ ЯХАРАХ

ДРВ правительства езарах укх гаргарча хана КПСС ЦК Президиума член, СССР Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин корте а волаш Ханое йода Советски Союза делегаци.

Делегацена юкъеболх: КПСС ЦК секретарь Ю. В. Андропов, СССР граждански авиаце министр Е. Ф. Логинов, СССР кхыча мехкашарча гIулакхий министра хьалхара заместитель В. В. Кузнецов, СССР оборона министра заместитель, авиаце керттера маршал К. А. Вершинин, арахьарча экономически бувзамашта йолча СССР Министрий Совета Паччахьалкхен комитета председатела заместитель, инарал-полковник Г. С. Сидорович, ДРВ-ера СССР посол И. С. Щербаков.

Маршруташ кийчъеш ба геологаш

МОСКВА, 30 январь. (ТАСС корр.). ДикагIа а пайданагIа а хургйолча тайпара хIа миште йолаергья керда тохкама сезон? Цу деша хетаь яр тахан чакхъяьнна мехка геологий, топографий, геодезистий ерригсоюзни семинар.

Iалаьмате чIоагIа беркате дар дIадаха шу. Лаьттан ченаш тохкарашa хьайийлай мехкдаьтта, газ, Iаьржа, бесаш доза, кIезига хорадоагIа металлаш, алмазаш, рудни йоаца бетал йоалла 150 совгIа моттиг. Ший юкъала тIа СССР Паччахьалкхен геологически комитета члена В. А. Ирпе белгалдаьккхача тайпара, лаьттагIара йоахача пайданерча хIамий запасаш дукхагIа хилара план минеральни бедала керттера мел долча тайпанта кхоачашъяьй 1964 шера.

Укх шера шерра юкъекхухьаргья эффективнегIа йола алмазий, къаьстта гидроударни станокий новкъосталца скважинаш яхара методаш. СихагIа лаьттал ченашка кхачара новкъостал дергда направленни многозабойнии бурув тохара, кохани тохкани йола операцеш яра геофизически геохимически керда метод ам юкъейоаллaро.

Семинаре даьца доанараш хьежар долачеи тохкачеи техника кердагIа йолча образецашка.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

ТОАЕ ЛЕКЦИОННИ ПРОПАГАНДА

Укх тІехьарча хана тоьлуш латт Ножай-Юьрта районан «Знание» яхача обществон юкъахь организаци болх, шерлуш латт лекционни пропаганда, лакхбеннаб цуьн идейни чулацам, тайп-тайпара хиннай знанеш йоаржаяра формаш методаш. ЧІоаггІа хувцаленнай райони лекционни пропаганда тематика а. Лекцей, докладий, беседай коьртера темаш а хинна дІаэттай коммунизм хьальяра оьшаргдара проблемаш, КПСС Программай идеяш. Лекционни пропаганда коьртера моттиг дІалоац общественно-политически тематико.

ДІадахача шера ерригаш а 736 лекци йийшай Ножай-Юьрта района къахьегамхошта. Царех 434 лекци е ерригаш йийшачарех — 59 процент лоарІаметІарча темех я.

Дикка лакхдаьннад обществон членийн хьинар. Районе бахача нах лекцеш еш обществон членаша — хьехархоша, лораша, юрта боахама специалисташа, партийни, советски, комсомольски болхлоша. «Знание» яхача Обществон лекционни балха дикаа дакъа лоацаш ца тьехархо Алимов Эми, Инорхаев Нохьа, Межидов Лейд, Вительханов Ирези, Межибаева Зоя, Новожилова Зинаида, Демьяненко Елена, Гойтемиров Висорсолта, района больница лор Толстой Вячеслав Салновски участкови больница лор, Шовпаев Хьусайн, партийни болхлой Мацаев Мусаит, Хамаева Зулра, Вагуева Хешпит. Кхьаста хІанз маргий бетта шоай болх дикка тоабаьб обществон членаша. Маржех цхьалача зулайнах лаьца 50 лекци йийшай алхха укх бетта хьайзарча шин кІирах.

Цхьабакъда, хІанз а дукха ахо чамбоацараш да лекционни пропагандан. Моттигера интеллигенций кІезига юкъехул «Знание яхача обществон. Районе болх беш ва 700 сал хьехархой, лораш юрта боахама специалисташ, хІаьта обществе — 200 сал мара яц царех.

ЛоэтІа болх беш йа районни организаце правленера Іилман - методически секци. Лекцеш юкъац, лекцей хьайра де доаггІача тайпара йойкъостай дай лекторашта, хІаьта цар болх тоабара де доаб дац Президиумо. Цудухьа кІезига я лекцей темаш. Керттерча дакъе обзорни лекцеш ешара нахьъаца я КПСС Программа идеяшта КПСС ЦК Пленумий решенешта пропаганда, хоадамболлаш йола система яц КПСС Программо хьалхашка оттаь лоархІаметІара, теоретически проблемаш нихаа дІайоахийтара.

Укх 20 шера вай доахаргдола тоаламаш дуьц дукхача лекторама, коммунистически общества хургдола вуэкъаш белгалдоах, цхьабакъда, уж вуэкъаш ихоана хилийтара тахан де дезараш геттара кІезига дуьц. Нагахьа санна производства декхарех лаьца лектораша дувцаш хиача а дукхагІйолча хана коллектива, колхоза специфически декхарех ца дуьцаш юкъарча планах а дуьц цар. Къахьегама процессе сал кьалкхеве везаш хилар бокъонца хьальоклац, къахьегамца коммунистически гІулакх долаш хилар вай балха тІа керттердар хила дезаІга, коммунизме а общества вахаре ларй къахьеган хургхилар дикагу цхьаболча лектораша.

Коммунизм хьалъечуй моральни кодексах лаьца дувцаш йолча лекцешка дукхагІйолча хана дуьйлала цуьн нравственни принципаш белгальхар мара цар кІоргга чулоацаш буцац. Къахьегамца бокъонца гІулакх хилар, общества декхарах лаьца лакхара кхетам хилар санна долча лоархІамерча нравственни гІулакхашта кІезига уйла тІайохийт укхаза. ХІаьта геттара дукха дувцаш дезаш юкъе ниіслча йоацаш ийслуча телхача гІулакхех, харцахьа лелача наьача а кхал а нахах, дукха истий кхуьлларах, дезал кхебеча дувлийтача гІалитех лаьца.

Ножай-Юьрта района яхача идеологически учреждене а санна сийлен деккар отгадаьд «Знание» яхача общества организацена хьалхашка — политически Іилмайн знанеш дІайоаржар, коммунизма идеяш нахала юкъеахьар.

И. ШАИПОВ,
Нохч-ГІалгІай республикански «Знание» яхача обществон референт.

Де дезараш белгалдоах коммунисташа

«Малгобекнефть» ЦНПУ — республике йоккхагІа йолча мехкадьтта промыселови управленех цаІ. Мехкадьтта доаккхачеи газ йоаккхачеи тоаламаш дахарах, соалха хьалхарча ах шера бахьа балха итогашка а хьежа, РСФСР Министрий Советов ВЦСПС-ен карара кара тела Ше байракх а хьалхара ахчал премии а елар цу хьалхд латтача управленена. Из да партийни организаце организационно-партийни хьехамех болх дика вІаштІехьбаккхар.

ВІашта массехк шу дар управление буровой организацех бурув тохара ейна планови задаш кхоачашъе ца мегаш хьайоагІа, технико-экономически хьокхамаш лоха дар, совнагІа дукха дІаухийтар пачхьалкхен ахча. Цу организацей коммунисташа хьалІашка декхар оттадир уж кхоачамбоацараш дІадахен ерригаш [illegible] кхоачашъяра сарцагІьакхоп [illegible].

Дукха болх баьб коллектива кхиэтам душ, къахьегам дикагІа вІаштІехьбоаккхаш, лоархІаметІара профессеш йолча болхлой квалификацеш лакхъеш, производстверча хьала хьалхара хІара коммунисташ белхтоххан лакхбеш. Бурув деттача конторай коллективашц гІагІеррта хьийга къа лехьа довзар. Масала, мехкадьтта промыселови управление бурув деттача конторашка 1964 шера бурув тохара план 106,9 процент кхоачашйир, планах совгІа 2 эзар метр совгІа бурув тохар.

Цхьабакъда, МалгІабика 20-ча партийни конференце парте горкома хьалхарча секретара нов. Д. П. Саньков белгалдаьккхача тайпара, шоай ерригача торонехк кхоачамехк бизза пайда ийцабац бурув деттарашка. Цар хІанз а дІальхаш дукха пачхьалкхен ахча довш йола аварешка. Масала, алхха бурув деттача 2-ча контора 621-ча скважине хиннача аварешка 337,7 эзар сом ахча дахар. Докладчика белгалдаьккхача тайпа, оьрфи йоалайн бурув тохара хьалхара хІара мастерех бурув тохачуна бейттохкам лакхбе беза, дешна лакхъе еза цар квалификаци. «Бурув деттача конторай балха ретмичность хургьац, — аьлар нов. Саньков, — бурвайн лергІа материально-технически ІалашъеІ хилча мара. Цудухьа материально-технически Іалашо кара йолча республикански организацешкара а «Грознефть» объединенегара а дийхар оаха материально-технически Іалашо лер тІа якхара [illegible]».

Предприятей экономика айяра а балха технико-экономически хьокхамаш тоадара а чІоагІа лоархІаме за предприятешкара экономически болх дикача хьал тІа доаттабар. МагІалбикерча промышленни предприятешка болх беш я 15 технико-экономически совет, къахьегама нормировани я 9 общественни бюро. Цига даьккъа доацаш йа 340 совгІа сал. Цар оІаргга тоэх предприятей экономически вахар а производственни гІулакхаш а. Докладчико хоаттайнр производства лоархІаметІарча [illegible] конференцеш еш йола тохлама кІоарга бурув детта 2-гІа контора. Цу контора технико-экономически совето шийн коьртера декхар лоархІ чура кхоачамаш гІулакхаш царех пайда эцар. Бетта-бетта хІара буровой финансови результаташка [illegible].

ДІаухийта материалаш кхоари балхашка дІабода нах лохбари дукха продукци арахецарга мел нах бахаб хоергдолаш хІара деккара уст оттаьй укхаза. Из уст юкъейиххало хьалхагІа конторо 204 эзар сом ахча совнагІа дІадахийтадар; хІаьта 1964 шу пайда а хулаш чакхдаьккхар цо.

Конференца трибуна тІара цІераш йоах вІаккха а вІоад ца душ, шоай хьийр кхо ца деш технически прогресс сихьар дукха кхакьбегача дукх [illegible].

Премех хьажаьл дахча тоалама кІоарга бурув деттача № 2 йолча контора директора, нов. Карпаева хьадела тоаламаш белгал а дахьа, балха тІара кхоачамбоацараш дийцар. Дукха моттигаш я къахьегамех производственни дисциплина телхаеш, чІоаггІа телхаю кхераллен техника бокъонаш. Уж кхоачамбоацараш дІадахара де лоархІа дукха гІулакхаш да. Цу гІулакха лоархІа яхаь кертда должностах я — бурув деттача мастерий помещенехк, бригадаш материалашца Іалашъярца дукхаленнича балхах мукъабаьнийтаб бурув детта мастераш. ХІана производства технологега хьожилгеш шийн коллективана кхетам дуьлгеш мастеро деш да.

Тохлама кІоарга бурув деттача № 1 йолча контора коьртерча механика нов. Баталова чІоаггІа критика йир балха тейн кхаст-кхаста лаьгІьеча картонажиннашта. Сеца латташ сахьат даьккхача 32 сом пачхьалкхен ахча дов. Оратора белгалдаьккхар балхаш ейхарчуа дикка дукхагІа хилар а, хІаьта скважинаш яха халагІен къахьегама лимиташ кІезигъеннен хилар а. Из Іаткъаш да контора балхашта. «Цудухьа оаха дех, — аьлар Батовова, — хьалхагІа хинна къахьегама лимит тхоашта йитар».

Семилетка алхлагІча шера дика къаххьийтар 1-ча мехкадьтта промысла коллективо. Йо планал совгІа эзараш тонн мехкадьтто даьккхах. Цхьан шера чакхъьаккхача 50 геолого-технически мероприяте йиш хилийтар 2 эзар тонн совгІа мехкадьтта дакха. Промысла коллективо даьхача цу тоаланех дийцар конференце парторганизаце секретара нов. Бузуйноас. Цо цІераш йоах промысла дикагІа болча наьха — новкъостий Донсков, Цечоева, Чапльгина, кхыдр.

ЦаІ дІаваьлча шоллагІвар а воалаш трибуна тІара къамаьлаш ду ораторашо. Цар доккхал деш дувц дахьа тоаламаш, дІахера планаш, балха юкъера кхоачамбоацараш дІадахара де лоархІа гІулакхаш.

Конференце делегаташа шоаш къамаьлаш деча хана белгалдоахар, партийни организацеш территориально-производственни принципах вІашагІтохара хьакъехьа КПСС ЦК ноябрьски Пленумо яь решени халкъа боахама дерригга доакъош дегІадоладара чІоагІа лоархІаме хилар. ХІанз партийни организацеш лийсача ленински принципах вІашагІъехначул тІехьагІа МалгІабика зонага дІаенай «Кавказ» яха колхоз, «Ингушский» «Алханчуртский» совхозаш.

Докладчика санна, иранеех къамаьлаш дайраша а, карагІдаьнарел дукхагІа дуьцар дІахо де дезараш.

ХІанз МалгІабика района юрта боахама беррига къахьегамхой агара хьалхарча аргІанара декхар да семилетка тІехьарча шера бІаьстам юкъе кханика дергдолча балдашта кийче яра шоай дерига низаш тІадахийтар. ХІаьта цу гІулакха дакаш даргдоацар да ерригга юртбоахама инвентарь укх гаргтарча деношка тоаяь еккхар, агротехника культура лакха лелае хоергдолаш механизаторски кадраш Іомавр. Уж дешаш дар МалгІабика района юрта боахама къаІьегамхоша конференце баккийтача вакалаша белгалдаьхараш.

Конференце къамаьл дир цига дакъа лоацаш хиннача КПСС обкома секретара нов. Апряткина.

* * *

Конференце парте горком а ревизионни комисси а хержар.

Хьалхарча организационни пленуме парте горкома хьалхарча секретарала хержар нов. Санько, шоллагІча секретарала нов. Сурхоев, секретарала нов. Воронкин.

КЪОНА КОММУНИСТ — АГИТАТОР

Город Грозне Черноречье яхача поселке хІанз вІашагІйохкаш я хоржамий участкаш, хІаьта химически комбината цехашкара дукха болхлой хоржамий комиссе юкъебохийт. Шин агитпункте болх беш хургва 130 агитатор-химик. Шоай участкашка болх бе арабаьннаб агитатораш, наха дІалохийт хоржамий закон, моттигерча Советашта новкъостал ду харжархой списокаш оттае.

Цу поселкерча № 15 йолча участке агитаторалла болх бе хьожаваьв химически комбината № 131 йолча цеха аппаратчик коммунист Гаглоев Леотр.

Духхьашха беш бац цо агитатора болх, ер пхелагІа шу да цо агитаторалла болх бу. Из болх дика кхоачашбарах цунцарча новкъосташта чІоагІа дукха веза Леотр.

Дайн кийча ва из наха беседай, летучкаш е, газеташ деша, семинараш е.

ХІанзалехьа цо дукха беседаш яьй.

Цехе болхлошта вахаь а дукха агитаце балхаш ду цо. Массехказа беседаш яьй цо нехаа болхлошта московски ленинградски предприятей коллективай болах.

ХІанз беррига низ тІабахийта моттигерча Советий хоржамашка вай кийчбара болх беш ва из. ХІанзалехьа харжархой списокашка хьежар, поселкаша беседа яьй.

Харжархоех магахьа сал вац из ца вевзаш, цудухьа дукха хеттараш тІаккхуьа цуна. Агитатора декхараш дика довза а довзаш уж кхоачашдара аьнар кхедац къонача коммуниста агитатора.

В. КУРБАТОВ,
укх штата воаца корр.

ВОРХІ ШЕРА ПЛАН — ЯЛХ ШЕРА

Семилетка алхлагІча шера хьаьста дика къахьийгар Нохч-ГІалгІай АССР-а тІо-наькъаш декхараша. Толамца кхоачашйир шера план. ТІонаькъаш дахарен автомобильни наькъашта реконструкци йеш ворхІ шера план а толамца кхоачашйир цар.

Республикански наькъаш деченаш ремонт ечен управлене наькъай организацей коллективашта шу хьалха кхоачашдаьд тІайнца хинна социалистически декхарашп ворхІ шера плани. Из боккха чолх ба.

1959-ча шера дени 1964-ча шерага кхечалца декха тІо-наькъаш 319 километр я, планах хила дезаш хинна тІо-наькъаш 250 километр яр. Цу бахьа ремонт а еш реконструкци йий 120 километр хулача наькъешта.

ДІадахача семилетка ялх шера дукха дахаргдола вынкабетонни 27 тІий тиллад, цар дІоахал да 1282,8 метр, семилетка шерашка тІайнай тилла дезаш хинна тІий 15 зар, дІоахал 940,2 метр а долаш. Уж массалаш дог гІоздоаккхаш да. 1954-ча шера дена вай республикехь ялхий тІий тилладаш.

ХІанз вай республикерча ерригача районий центрашка, дукха хІана ца вайшай ерригача юртанкгІ йика автомобилийн наькъаш дехкай.

Семилетка дІадахача шерашка магистральни автомобильни наькъаш декхарал совгІа дукха балхаш даьъ юртара наькъаш тоаеш. Юрташкара дукха уйнаш тоайй, хий дІа-юха ухийта турбаш ехкай. Дуйхьала дІадахача шера хьальхьй 12 автопавильон, автобусашта нах тІахувшар бола 24 майда. Наькъий йистошка дукха тальлаш ейІай, юкъе сомий гІаьлаш а йолаш.

Хьалхашка латта декхараш толамца кхоачаш а деш къьостта дика къахьегаро белгальйнна я Абрапетова, Казакина, Дегтярева кулгалдеча участкай коллективаш.

Вай республикера наькъаш декхача, царна ремонт еча хьинаре къахьегаш ва массехк эзар болхло. Механизатораш, инженерно-технически болхлой. ШерагІара шерага дукхагІа хуьх балха тІа хьалха латтараш, гІуйх коммунистически къахьегамо ударник яха сийлен цІи кьккхарий, из сийлен цІи лакха гІертаиш массехк колхтабоций мугІарам. Цу гІоадоала тоаламаш йоах коммунистически къахьегама ударника социалистически яха асанчина скрепереста С. Хасуева, коммунистически къахьегама ударникашта автогрейдериста Лалаев Ахьмада, экскаватора машиниста М. С. Гаузова, кхыдр.

Де а доагІаш дойххал ду РСФСР [illegible] служени наькъаш декхача болхлоех социалистически яха отличникех: Л. Ю. Веков, Я. Чонейа, А. С. Муртазиева, С. Турулачева, кхы дукхачарей. Цар шоай опыт дІа а душ хувкхача наха Іомалий шоай балха говзал.

Вай республикера наькъаш декхараш шийн хьинахьа наькъаш дахна рем наькъашта ремонт йеш балхаш дІаволадара кийчо еш ба. 1965-ча шера 29 километр автомобильни наькъаш дехарга, капитальни ремонт а яь тоадерга 170 километр хула наькъаш.

У. ГАГИЕВ.
Нохч-ГІалгІайчен наькъий управление ППО начальник.

ХЬОКХАМАШ ЛАКХЛУ

Хаьн-КертерчІ № 37 йолча скважина бурув тохача «Старогрознефть» НПУ кІоарга бурув тохача контора Бокай Федора кулгалдеча бригада хіиа тоаламаш доах укх шера. Шера 3680 метр бурув тоха лоархІ бурув деттараша, цох хуй шийна лоархІачул 83 метр дукхагІа.

Уж деккараш тоаламца кхоачашдергхийр белгалдаьннад. Январь бетта № 37 йолча скважина йоахах 330 метр бурув тоха дезача, теха бурув 341 метр я. Пачхьалкхена ахча совна 6026 сом да. Планах 37-ча скважина тоха деза бурув 3830 метр да, цар хІанзалехьа техар 3284 метр я.

Къаьста дика къахьегарца белгалдаьнна ба бурув деттараш Мастуев Махьмад, Роев Сергей, Докуев Хьамид, Бекбулатов Мовладин, кхыбараш.

Бурув деттарашта дика новкъостал ду топпара маржахата хьожача лаборантка Маркова Екатерина. Цо хоьш а маржах йо нийсебелча сиха ийн бу цо бурув деттарашка. Дикача хьала тІа хулийт бурув детта оборудоване слесарь Жуков Дмитро. Из балхаш хулаш бурув детта оборудоване цкъа моттиг ийзбоацац.

А. ТИЩЕНКО.

ХЬАЛХАРА ТОЛАМ

Карабулакски бурув деттача контора коллективо семилетка ворхІлагІча шера хьалхарча бетта дика къахьегама толам белгалйаьб. Планаш лоархІачул ийн ма хьалха кхоачашъяьй январь бетта план бурув деттараша.

ХІоналехьа бурув деттараша техи бурув 3500 совгІа метр хул. Январь бетта план эттара хьалха кхоачашйир Афанасенко Николай Акимовича кулгалдеча коммунистически къахьегама сийлен цІи лелаеча бригадо. ХІанзалехьа 9 бІа. совгІа метр бурув тенаш цо. ХІанз № 59 йолча скважина чу обсадни колоннаш Іочуйахийта кийчхуш ба бригадашкара бурув деттараш. Иштта дика къахьегама тоаламаш даьхад бурув деттарий мастераша Н. М. Ворожцовгн В. Ф. Касьянова кулгалдеча бригадашта а.

Уж къахьегама темаш кхы гІа а лакхъеш къахьега лоархІ бурув деттараша февраль бетта.

А. БАЙАЛОН.

М. В. Фрунзе ваь 80 шу дизарга

РЕВОЛЮЦИОНЕР, ПОЛКОВОДЕЦ, САГ

Шуйски полици эттар Арсений лехаш. Дукхаменшта йовзацав кІаьта революцие сийлехьдоккха гІулакх бальаш доаьш Петербургерча Политехнически институтера дІаваьнначе студента бокъонца йола цІи. Наьнага яздаьча письмо тІа ше ваь гІулакх доаьшхаш цо йоахар: «9 январе Іодахийта цІий юхадекха дезаш да. Кхаьш теснаб, гІулакх дІадоладаьд, шийн къальстабаьннаб. Верригга со дІалу аз революцена...».

ХІаа, Фрунзе цІи цу хана дукхачешта йовзацар. Бакъда, эзараш болча ивановски шуйски текстильщикашта дика вовзар подпольщик вола Арсений. Цуьн тІахьехамах кхайкайора цар забастовкаш, хьайоа боевой дружинаш. 1905 шера Арсений керте латта ткачаьш пролетарий Москве бахар Пресненча баррикадай турпалхошта новкъостал дІ.

Царахьамажа метар хьалхара ерий революци йохае. Веррегача мехкахьарчи хьайзар реакци. Арсений болх бей хиннача Иваново-Вознесенски Шуеи йохаль дІальахар хьайлагІара большевистски типографеш. Массанахьа хьежаш полицейски лехаш ба. Иштта эттача хьале миннота кепе тохаргья пачхьалкхен дуне деча хоржайех йола болшевистски листовка? Дийнахьа леляьа хана Шуерча Лимонова типографе чухьелх батех маскаш йоахха малхаиб ца ховш бола нах. Лоаш типографе да а цу чу хьачу ... [illegible] сал а. «Сих ма делаш, ер дІахлургйац». ХІаьта наборшикаи печатникаш [illegible] листовкаш кийтъю. Маскаш йоаххайеш уж листовкаш а кийне къайлабоал...

Цу гІулакха хьежъе Арсений лехаш вІьйха дІахьоикка хІама дац. ХІаьта малав из? Из лохал полицеи гІехьалхьина кхуэ урядник Перлов. Цхьалха хІама карагІдалац цунна...

Цкъа, шийн доттагІчуьнга Гусев Павелга пропагандистий собрани еш вар Фрунзе. Карах арахьежача полицейски бІаргавайр цуьна. Іалахьа чехка дІа-юха бола бийзар гуьбернарий. Михаил Васильевичи Гусеви городе арабайлар. Уж хьуайсте кхаьчача, царна тІанкхьчар свалоза тІа а загІаш урядник Перлов. Арсене маузер хьальаьккхар. Ялийта тенча тилар. ХІаьта Гусева яр хари хилар. Этташ тенча а йолаш дІавахар урядник.

Цу халача бус Михаил Васильевича бийса яьккхав белла Соколов волча. Сатосеш цІенна го бир. Полицейсекш бІаргабайча, Фрунзе тенча аьнкхар.

— Ма тахалахь! — деха эттар Соколова сесаг. — Тха берех къахеталахь.

Фрунзе герз кІаккхесар. Цу сахьата тІахьаяхача тенача жандарма кулгаш хьовзадир цуьн.

ІуйранйІа нах тІахьехаш кхайкар гудокаш. Забастовка еш бойча болхлошта тІехьа «Арсений мукъавалийта!» цар яхаш сайн хеталора.

«ХІанз-хІанз доь хургда яхаш вар со, полицейски управленена го бейн лате, — губернатора хоам бера шуйски исправника. — Іалахьа, чехка мин ротъа кІезигагІа боахаш мах бахийта беза новкъосташа».

Юххьанца Фрунзе бехке вора дукхьала РСДРП Иваново — Вознесенскерча союза гІулакха. Цо къайла яхахьацар шинъ цунна хьалхле делаьр. Из бахьан долаш цунна массехк шера каторге хила суд яр хетараш бар. Улувча цхьан камера чу воаллар Гусёв а. Из бехке вора урядник ве гІийртав, яхаш. ТІаккха из хьалъоллар кхерам болаш вар.

1908 шера марг бетта Гусёв Павела доьш тоіхаш Перлова дагадехар шийна тенча йийтта шоллагІа вола сал Арсений хилар. Фрунзе мукъарчо ва дарах цунна гІойле йоалаш хІама хилалзар. Цу тайпара, даьнга шу хиннача тІехьагІа Михаил Васильевич бе воалаеча цуьн новкъостий цеш балар.

— Сенна эш хьона из, Миша? Хкоана хьальокла тарлургдеча хьала тІа ма дий вай.

— Из дхоана хургдола хІама мара мичад, тахан дийна ма вий со...

Боабергбола нах чубдаккхача камер чу воаллаш январах мохдиса денош, февраля марти бетташ дьахар цо. ЯлхлагІча апреле цІаькха наІ хьа а йийна, надзиратела аьлар:

— Фрунзе, йоаіе контора?

— Дикадар хила шоаца, новкъостий! — аьлар цо. Мё ве дІавуташ из-хх аьнна хеташ. Цхьабакъда, конторе Михаил Васильевича бІаргавайр шийн адвокат: приговора касация яьй, доьш юхадуна отгадаьа.

1910 шера 22 сентябре яха дуьна воалйир урядник ве гІортарах тела воаш. Юха а боабе суд йир Фрунзенен Гусевиен...

Юха а гІабаш а теха чубехкар, хьальохка кийчйора уж. Бакъда, цІагІарчай, доттагІаша, общественносто вІалла лулургаш аьнна хетар хир. Шин революционера ве аь хиг на суз итт шера каторге боахаргболаш хийцар.

* * *

Михаил Фрунзе хьабена боккха, ченал вола. тІемийнь бовзам ба. Писателашен тІема специалистащен дукха хІамаш язьйна цох.

Гражданска тІом лаьттача шерашка Фрунзе къоналчал дІлаши кІерй ца дуьш къовсам лоаттабаьб революцие моастагІашца, шийн эскарца доахашка. Аьсача арешка, тайге гІоала чакхайинна, шерача а сиха-ча а хих вийнна.

ЛаьрххІа йола тІема образовани йоацаш, цхьабакъда маттахьа мара ца хула полководца талант йолаш, ленински партех, революцех Іалашагте чІоагІа тешаш волча цо уггаре а йора. чакх а йоахар контрреволюцей дагалаттараш доададен йола планаш.

Хьайхьал, цІена лер даьча, дикача а латтаьй йоаре ца дуйлачарек а волча цу сага гонахьа кхоталора цу ханара дикагІа бола нах. Куйбышев. Блюхер. Чапаев. Фрунзе соратникаш ба. Цар дахьа турпалча гІулакхашта вІаккха а вервоадаш вІаттальйіуж цІераш.

Фрунзеца цхьана дукха бІаьш километраш никъ баьча а цу революционни йоакхача хацаІ бакъдола дика книжкаш яздаьча а Дмитрий Фурманова дукха дей чу дуташ дезаь йенаш аьнна цу гІорбаьнача сагах.

1919 шерара бІасте. Фрунзе кхо бхар ше Уфа йоакхарьял аьнна, хІаьта Колчака — Москвана чу кхоачарова, аьнна; уж исторически дув бна шин сал Уфиневча доакьашка вІашагІкхийтар...

Сиха мугІарагІа Іобийтар бІу хой: сабелгал малхаллге а вІалла дага а доацаш, цІаьха моастагІчун окопашка хьехархба уж.

Ипь сахьата тІом биса моашиш мел хинна цатоел кІесса баьлар иваново-вознесенцаш, кхы хьатІам яцар... МоастагІчо цолкаш чІоагІа тІагІортайча хана кхы дуьхьал а йа отталуш дехар вай мугІарам. ТІехьашка бахьар... Вайбараш вегабЙеннига хайна сиха тІавоагІа из... ТІаккхийта, цІи йоаккхаргьа-хх цо, гебагІаш Іайтта хІалхкьерга-хх аьнна хеталу свет эттар...

Цу минута доьллой тІайбахькар, говранта тІера Іо а аийлла, мугІарашта юкъе баьлар уж...

— Новкъостий, патронаш яь!... Лаь, новкъостий, тІаьйехаІ! Ура! — доладехар.

Юхе хинначарашта райлар, цар гІа на хиннарайна цІоегІа техар:

— Фрунзе кхальча! Фрунзе кхаьчай!

...ЧІоагІа тІом хилар сарралца. Бийсана йоахаь хІалайр моастагІчуи эсарий батальони тоалама гІа йола Кателенски полки. ШоллагІча ден сарахьа Уфе кхаьчар.

Уфеча доекьашка биача йии дувнах цаІ бакъйилар: СибарегІа бола никъ шерра лъабийлар.

1919 шу кхоачалуш Фрунзе Туркестане ва. Укхаза, Каспийски форда йистерча арешка къоастадеш дар красноводски мехкадьтта доаш — английски интервентайта дагадаьлача рузкъаш дош. Укхаза, гІонара гувнаштен довкьашта юкъе хьулалуш делар хІара минута тІехьашкара тІа хІама тохара хкерам шоаш нахьава бода басмачий бандаш.

Ше лепал долаш хилар тІехдаш деча хана хьахьёххача бІуххо. Фрунзе тешамерча доттагІчо Куйбышев Валерьяна кхоачашъя Фрунзеца цхьана шоаш отталь план: цхьаккха бун ма йоалача, дийнахьа воагаве йоахлуча, бийсан ма санна шелуча. шико кеччача гІомарашка гІотала гадоахарг своиш отал тІайоалаш по. ЧІоагІа хоахаь дойув отталах хиа: дийнахь-бус саьтеча охьа флага мара кхачанн. КІезига сало! дар новкъа. эІакьийга тар ма кхийтте а хьалгІовта! аьнна цІогІа хоь.

ЗІьлагІча дийнахьа моастагІчоа тІехьашкара тІайоалайир Куйбышева шийн отряд. вІалла цуьна хага а йоацаш дІалальпар штаб, ишь бронепоезд сьалаш. моастагІчун зар совгІа сал карабоалайир. ХІаьта цу хана Фрунзе моастагІа, меттахьа хІама етташ. Каспегахьа тІехьашка воахар. 1920 шера февраль бетта Красноводск советски хилар.

Средни Ази йеплача вахарех яха йолаедар. Республика лерга тІа ІайНа дестан санна, дукхьал Узбекистана къулбехьен — малабузера миІинг мара ясеалцар советски йоацаш. Цу Бухарски эмира бІехача пачхьалкхено тІаувзар масс тайпара бола бІеха гІох: бохабинза биса колчаковцаш, басмачаш. Царех эмира вІашагІтехар 50 эзар сал вола эскар. Бахача наха гоана гІулакхаш дар уж. 1920 шера август бетта герзаца восстани йир, из чеха ерригачь эмирате яьжар. ГІайттача наха Фрунзегара новкъостал дехар. 28 августа Туркестански фронта эскараша массе загІорахьара тІом болабир. Бухарана го а беш. ХІаьта 2-ча сентябре Фрунзе Ленина телеграмма яьйтар: «Бухарски мракобесеи черносотенствай тІеххьара чІоагІало йохаьй. Регистана тІа ек дуней революци ЦІе байракх».

Туркестане чІоагІа тІом баьчул тІехьагІа парте хьаланех Крыме вора Фрунзе, цига контрреволюце тІехьара чІоагІало — Врангель воха ве. Буй а балалехьа Фрунзе керте лаьттача Къулбехьен фронта эскараша «ІаьржачеІ барона» бера инициатива йоаікх. Йохаю цуьн бандаш, 1920 шера ноябрь бетта хьалхарча шин кІиранна мукъайоаккх Крым.

* * *

Толамца чакхбаьлар Гражданска тІом. Советски Россе территоре тІара ваккхаьна дукха нах юкъебола интервентий эскар. Боккхача лоархІаме йола пачхьалкхена партен гІулакхаш деш воалашехь, Михаил Васильевич Фрунзена тІема-теоретически тохкамаш де ха ковайнагІа. Дунен хьалхарча тІема, Россе хиннача Граждански тІема опыт кІоаргга Іома а еш, цо язду: «ЦІе Эскар эргадоаккхаш тоадар» (1921 шу). «ЦаІ дола тІема доктрина ЦІе Эскари» (1921 шу). «Регулярни эскари милиции» (1922 шу). «Хургболча тІем тІа фронти тыли» (1924 шу). «Европейски цивилизаторани Марокке» (1925 шу) яха а кхы дукха а балхаш. Цеча Эскара гІорваьнна волча военачальника вай заман военни Іилма дегІадоаладеча лаьнача даькъа цхьадола болхаш мара дац уж.

Шийн беррига низ тІабахийта къонгсам хоаттабора Фрунзе машар лорабара тІехьа. Дакхен кхерамале бахьан. ХьалхагІа Украинана, тІаккха беррига Советски мехкен тІема низий командующи хиннача цо беррига шийн низ дІалора ЦІе Эскари ЦІе Флоти дунеи тІа мёл дарех тІех хилийтара. Цуьн практически указанешен теоретически балхашен тахан а тІехьа новкъостал ду социалистически пачхьалкхен оборона чІоагІъяра.

1925 шера 31 октябре кхелхар Фрунзе. КІалдиеар каторге, сыляко йоаккхий халонаш Іайша цуьн дегІ, лаьзар дего чуйрахане операци.

Цул дукха тІехьайнесаздар революционера халача новкъа гаргтара доттагІех тешамен гІончен хинна цуьн сесаг Софья Алексеевна а. ЗІамига долаш дай нанен лекна кисар цар йоІ Тимури йоІ Тания. Бакъда шоай дикача даьи наьнен хила ма боагІара рах хилар царех.

Советски Союза Турпал, летчик-истребитель Тимур Фрунзе Старая Русса яхача моттига юхле фашистий бархІ самолеташа къонахчал долаш тІом беш велар. Татьяна Фрунзе Іилмахо — химически Іилмай доктор хиннай.

Укх шера 2-ча феврале Михаил Васильевич Фрунзе ваь 80 шу хул. Шийн шовзткъа шу долаш велар из. МеллагІча тайпара воаца сал, кхоанахчел лоІ а хоеьлургвоала а революционер, талант йола полководец, сий волча ленинги гвардеи бІухо вар Михаил Васильевич Фрунзе.

Захар ДВОРРИС.
(АПН).

«СЕРДАЛО»
9-ІаІ сагІ. 2 февраль 1965 шу.

ИШТТА ДІАБОЛАБИР МАШИНИСТА ШИЙ БОЛХ

МАССЕХЬ шу хьалха дар из. Гудермесски локомотивни депо къахьегIчарех вола машинист Капшуков Петр Семенович баррига теркам тIабаххийта хьожаш вар къоначу машиниста Кургускин Георге балха говзал иштта Iомаю. Дукха балха опыт яцар цуьн. ХIама хара тIаьхьуаш болча машиниста Георге ший балхана бувзам бола литература дешар. Цаьхьа ховр дIахоаттар дика байна опыт йолча машинисташна.

Беза мукъ тIабола поезд дIайига чIоагIа безам болаш вар Георгий. ЦIаккха уж уйлаш керта чура дIаллацар. Юххера а къоначу машиниста халача рейсах яха кийчйир ший бригада. Массехказа йийцар рейса план. Дикка байзар дIабахьа безаш бола никъ. Шоай болх дика бовзаш болча машинисташца беседа йеллар хулача хана керла хаттараш дора цо царга.

Цкъа планерка йистейьначул тIехьагIа нов. Капшукова хьаттар Георгега:

— Фу дар тоаш хьога беза мукъ бола поезд йигийтача, югалургйий хьога из аьнна?

3600 тонн мукъ тIабола поезд а йийна дIавахар къона машинист Кургускин Георгий шийхьалхарча рейсе.

Дукха ха лаалехва кьайла аьлар станци, цигара дIенош. Хьалхашкахьа дIахьежача гуш йи рельс мара хIама дацар. Беррига теркам тIабахийта хьожаш вар машинист контрольни приборашка.

Дагалаьттар кхоачашхилар, гувна тIа аьлар поезд. Цу гIулахо дог гIоздаьккха хьинар соцдаьнна болх бе болабелар машиниста гIоначаш. Са а къуйлаш юкъ моттиго дIатIайнхьар реверс Георго, шин перегонах регулятор

ДИКАЧА НАХАХ

дIа а къайла яхар поезд.

— Цхьаьнха цаI,— чIоагIа аьлар Георге. Поезд цIаьккхаза гувна тIа аккха езаьгIа хойташ денаш дар уж. Хьовзам боацаш из чакхдаккхара уйла еш вар Георгий.

Тепловоза тIа латта йиз лакха ба, цахаддаш болх беш й гIумхьерцаргаш а. Машинист ийсъеш ва паровоза сухал. Иштта чакхбаьлар халагIа бола гувна тIа бода лодлагIбола никъ а. Юххера а дIаккхаьчар кхача везача станце. Планал совгIа 1600 тонн мукъ тIабола поезд хьойзам ца хулаш дIайхаьчар.

— Из ар са эгара хьалхара рейс — доккхал а деш йоах Георге. Сона цхьаннена карагIдаргдолаш дацар из. Сона новкъостал дир коммунисташа, комсомольцашa, дика балха опыт йолча машинисташа.

Цу хана депо хьа дукха ха льинай. Дикка лаккъенний балха говзал. Цун ньакка тIа улл «За доблестный труд» яха шин медаль, «гIехдика тепловозник», «сийлен машинамаькъахо» яха значокаш а йеллеш. Шийца а хинна дIаэттай цунна депо. Цига кочегарагара поездаш лелаю мастер хиллалца болх баьб цо.

Гуччаьа лакхоелар из балха,— йоах цох машинамаькъахочо. Бойлой класса сий дола тIехье хьалхеирах доккхал деш дола дешаш да уж. Ше балха веча дена хьа нов. Кургузкина беза мукъ тIаболаш 200 поезд дIайигай.

Планал совгIа дIабикъа мукъ бIаьш эзараш тоннаш я. Къаьстта дика къахьйигар цо дIадахача шера. Беза мукъ тIабола 60 поезд дIайигай цо, планал совгIа дIабикъа мукъ 40 эзар совгIа тонн я. Сахьата нормал тIех 2—2,5 километр никъ баьб цо. Цкъа ремонт льынц. ХIара рейсах нов. Кургузкина дукха йоагор кходаьд.

Даим ший балха говзал лакхъеш, идейно-политически дешара боарам лакхбеш ва из. Керла балха баьхкача болхлошта ший опыт дIалуш дукха къахьет цо.

Сийрдача цIагIа дIахьеш я политкружокаш занятии. Цига ювц 1964-ча шера хиннача КПСС ЦК ноябрьски Пленума материалаш, СССР-а Лаккхеьарча Совета сессе материалаш. Истола тIа дIатIахайна вагIа Кургузкин Георгий. Политически дешаро новкъостал ду цунна хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашде. ХIанз ший хьехархочуна шерра социалистически яхь а йоаржаль болх беш ва Георгий.

Январь бетта планал совгIа цо дIайигай ворхI поезд, планал совгIа дIабихьа мукъ 2400 тонн я. ХIаьта цун хьехархочо Капшуков Петр Семеновича планал совгIа дIайига поезд йиъ я, нормал совгIа дIабихьа мукъ 1150 тонн я. Са дешархо къахьегама толамашна сол тIехьаьнна, цох доккхал ду аз, — йоах Петр Семеновича.

...Гудермесски станце хьалхаьчаьча хайташ дIаьха цIогIа техар паровозо. Шортаьш-шортаьш сецар поезд. Дайн санна дог гIоздайна волаш паровоза тIара Iоваьлар Кургузкин Георгий. Ший аргIах йолча рейсах ваха цIаккхаьчав из. Укх хургйолча моттигерча советий хоржамий сийна хьинар сондаьккха къахьегаш ва машинист нов. Кургузкин. Къахьегамца хоолу саг.

А. МАГОМЕДОВ.

ЛЮЦЕРНА — ХИШ ДЕХКАЧА ЛАЬТТАШ ТIА

Люцерна — хиш дехкача лаьтташка универсальни культура йолга хоаш да. ДIаюаш люцерна лелаир хьайбашта доакъарий база чIоагIъяран лаьтташ хьаьндаран чIоагIа пайдана да. Агротехника нийса а лелаеш люцерна кхееш хилча, кондарах мо хьадж йоагIача сийнача аьла 600—700 центнер ду цо хIара гектара тIара, хIаьта изаал йолча аьлах 15,6—20,8 центнер дегIах латаш йолча протеина йоаля. Белокал совнагIа, каротин а хьайбашта хиланза ярIйоаца кхы тайпа витаминаш а дукха йоаха люцернах.

Масала, соахка 30 гектара тIа баьца дааруш дIадувргдолча лаьтта люцерна дIайийра оаха. Баьца дараита обработка ярга дIадодар дикка кIезигделар, ахча а кхедир, кабуций коартолашн чIоагIа хьувкъа а йир. Масала, люцерна тIахишача кхай тIа дIайийна хина кабуц хIара гектара тIара 500 центнер яьккхар.

Тха совхозе люцерна дIайийна хIанз 200 гектар я. Изаал долча кхай тIара 500—600 тонн гаргга люцерна аьла кийтъю оаха. Тха боахама хIанз укх сахьата шортта тоъ из. Керттера уйла тIайохийт йол дуккагIа яккхара, хIаьта из дикагIа хилийта, доахашна пайданагIа из хилийта гIертаж цхьаккха а вац. Йол дика хилийта безам бале, ший хинахьа чуэца еза из. ХIаьта чу миштта эцаргъя из? Нах тоъац, техника а яц. Укх тIехьарча шин шера йол хьокха техника тхона вIалла я а ягIац, хIаьта хьалхагIа денз хинар пайдана йоацача яьлий. Цул совгIа запасной оатхалаш а яц. Лоадамбоаца оатхал ехачул тIехьагIа цунна меттел дIаоттае цхьаьккха запасной оатхал да хилар бахьан долаш йол хьокха техника дукха сеца латташ моттигаш а хул. ХIаьта йол хьакха еза ха-м хьежаш латтарг ячай. Цудухьа йол хьокха за 15—20 ди бIаьхлу.

Мукъ тIаботтарей дIаккхахьарей балаш сов кIезига механизаци я хилар бахьан долаш боръо йоацаш дукха къахьега дезаш хул кулгашца, доакъар кийчдарга дIабода нах лаххлу, во хул, дов. Гожа доакъараш кийчдара гIулахх иштта вовлаттанг хиларо новкъарле ю хьайбай боахам дегIабоалабара.

Йол кийчъара балханта иштта кIезига механизаци я хилар бахьан долаш хиш дехкача лаьтташка хала кхоаза мара люцерна хьаьхац оаха, шортта лаьтташа тIоадал а йолаш долча уха хьалашка цхьан сезонах хийцца 5—6-аза наигал хьекха дика йол ялла йиш йолча метте. Хиш дехкача лаьтташка дIайийнача люцернана гIулахх дика дичей хан-ханаахьа хий дийхачул хIара гектара тIара 100 центнер аьла йоалх оаха. Цу тайппара, кхоза хьекхача цхьан гектара тIара 300 центнер йоалх оаха, хIаьта 6-аза хьекхача 600 центнер яккха йиш я. 200 гектара тIара 500—600 тонн мара аьла яккхац оаха, хIаьта тхоза яккха йиш яр 1000—1200 тонн. Цитта доаха хьайбашта доакъарий база Iалагьергйолаш дола кхоачамаш.

И. ХОМЕНКО,

№ 3 йолчо совий-баьца Эрий совхоза 2-ча отделено гидротехник.

ФУ ДIАДЕРА КИЙЧА ДА

«Фу дика хилар—лаьтташ хьункъаргхилара белгало» яхаш кица да. ХIаьта дIайийна хIамаш хьунъкъе безам болчо бIарчача юртбоахама шера фуна йоакхо е еза.

Агробиологически Iилмангара хоаш да, шозагIа хьаьхуш дола фу дуккхача даьвъе цу хьалхийнача хьалашка хьежжа динен вон хулаш хилар. ХIана аьлча хIара хIаманна Iаткъ гонахьара дуно. Цудухьа фу массала а лакхача агрофоне кьалкхедо деза. Уж гIулакхаш кхета а даь, юртбоахама Шаьла района производственни управлене боахамаша 1964 шера дикагIа хьалхадир фу.

ДукхагIча даькъе, бIаьстан юхье дIаювча культурий фу дикагIа долча сортийн кхоачам хилалн дIоттадьлар. ДIаттадале хьалхагIа фу цIен а дир, дIадера минтад хьожаш тахха а техар. Яьча анализий результатех гучадаьлар фу тIадахаргъ диллача дIадувча стандартага хьежжа хилар.

Ялатаж цIенду машинаши еьадашн гураьхьа дIаюача культурай фух мукъаьлначул тIехьагIа, бIаьстан юхье ючча культурай фу дIадувча боарамга кхоачадеш цIенде доладелар Шаьла района боахамаш.

Цу балха тIа оттайир алат цIенду ерригa машинаш, цар балхага хьожаш бар боахамий отделенеш, бригадай агрономаш, контрольно-фун лабораторей заведующеш, М. Толочко, Л. Тимошенко, С. Ахмадов даим хьожар алат цIенчеча машиний балхага. Новкъостал лоа фу цIендара технологи вIашт Iехьъяьнайара, из нийсача бокъонех дIаоттадара. Нагахьа санна шеко йолаш моттиг нийсъелча, фуна образецаш цIаьхха хьа а коэстайийн, тохар. Иштта дика йоакхо яр бахьан долаш йиш хилар фу сихагIа цIендаь даккха. ХIаьта хIанз деррига фу цIендаь а хIадувча стандартага дола тIадир.

Масала, машинаш цунна бахьан долаш дIадахь дартошна кхоачадаь а да. Цхьабакъда, фу хIанз а дитац из гIулакх ца деш. Фу беаца вIалтIадоах. Цун температура жеплай хьеж.

БIаьстан юхье юоча культурай фу управлене эгара хьалха цIендаь ьлар «Шалинский», «Джалка» яха совхозаш, Ленина цIерах йола колхоз, кхыдола боахамаш. Фу цIендеча электромагнитни машинаца цIендир люцерна фу «Шалинский» совхозе. ХIанз Шелковской, Урус-Мартана, Надтеречни, кхыча районий боахамашка фу цIендеш я из машина.

ШозлагIа дIаюрглолча хьажкIий фу дика къайлача доашка латт, хIаьта элатийнен силосан лаьрхIа дIаюргйолча хьажкIий фу хуацаш дIачу а техаш 1-ча поколене гибридех дола фу хьийду.

ХIанз дIанийсъеннача дIадувча лаьттай структурага хьежача, Шаьла районера деррига боахамий фуна тоъаш хилла Iалашдьна. Цкъа дIайийча дукхача шерашка тIоанача баций фугара дIаккхачча, цхьабакъда хьажкIий, сорго, соя, гороха, кхыдолчий фу тоъал дукхагIа да, хIаьта боахамашка йиш я хийца шеалгга эшшаш дола фу эца.

Дукхьа дIаала дезаш да, дукхача боахамий агрономаша, цоашна дика торо йоллашехьа а, хулламдевнита дукхьала обработка ца яр бахьан долаш, цкъа дIайийча дукхача шерашка тIоанача баций фу Iалаш ца дар бахьан долаш дикка тIаьхьдаь хилар. Масала, шовита фу кийчдаьлац «Шалинский», «Джалка», «Ачхойский» яхача совхозаша.

БIаьстан юхье дIаюргйолча культурай фуга хьажа йоалений хIанз контрольно-фун лаборатореш. ХIанзалца гучадаьначо хьаьлох, фу шийхиначул башха, кхы меттаьхь дьалла ца хилар, долче, лерттIа цIаоттадаь доаттадаьд из.

П. ПУГАЧЕВ,

юртбоахама Шаьла района производственни управлене агроном-семеновод.

ТЕХНИКА ВО ТОАЮ

Ханал шн бутт хьалха техникана ремонт ль льинай аькиа производственни управленена рапорт деннад юртбоахама Гудермесски района производственни управлене «Гудермесский» совхоза машинно-тракторни мастерско коллектива.

Ремонт еча хана ерригаш а 59 трактора ремонт е еаш яр механизаторий коллектив. Уж дуккагIа ремонт ль яха гIийртача царна керттердар лоцденнад — ремонт дика еlга. Махуала дукхагIа ремонт ль трактораш аралха гIортарда тIехьаюаача техникана ремонт елга тIехьадоах, балха тIа штурмовщина хулийт, ремонта дикал лохъю. Машинашта ремонт яра техноори чIоагIа тешаеш моттигаш хийнай уккала.

Ремонтера аральина техника бакъенца хьажа а хьожаш хьайнар хьалха, хIаьта цо хIанз тIехь-тIехьа йеллолийтаж латт. ХIанз лертIа техкам а ца беш хьайлю из уллаза. ВIашн дIа-юха а иштта халкъа контролераша а даьча тохкамаша хьахьехкад яь йистеьния лоархIаш йолча техникана дукха кхоачамбоацараш хилар, уж хIанз кхашка арахха кийча ца хилар. Масала, Н. Стойчева кулгалдеча коммунистически къахьегама цIерахча бригадера ремонт ль льинайр лоархIаш йола 7 культиватор балха араьххха мегаргйолаш яц. Эсала ремонт яр А. Башаева кулгалдеча бригада кхо селлкана.

Совхоза кулгалхой декхарийна ба уж кхоачамбоацараш сихха юхьера дIадаха.

М. АЛБОГАЧИЕВ.

РЕСПУБЛИКА ПАРТИЙНО-ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ТIАХЬОЖАМА КОМИТЕТЕ

КПСС обкоман Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советай партийно-паччахьалкхен тIахьожама комитете кхача проверкица гучадаьннад, «Гудермесский» совхоза бIаьстан юхьо кхалла деча балхашта кийча яра юкъе цIонхашттара кхоачамбоацараш хилар.

ХIанз а мегаргйоаца практика лелаю совхоза кулгалхоша отчетни баттаь тIехьарча денадех мара тракторайта ремонт е яр йойдош, цу цхьан хана юртбоахама машинашта йиш йола ремонт тIехьа а йоахаш, хIаьта из бахьан долаш штурмовщина лепаеш, материально-технически Iалашонна йоакхий халонаш тIа а кхачаш, керттердар, ремонтни балхаш во а деш. ЧIоагIа тIахьаш ремонт яра технологи. Совхоза яц трактора керттера уйлаши агрегаташ — двигателаш, передачай коробкаш, тIехьашмарча солна тоххамбергбелен уж нийсъердйолан участкаш, хIаьта цо торо хилийтац двигатела номинальни низ, дIадоала доагор, кхыдараш йийна декхар лоархIамера технико-экономически хьокхамаш къаастадо.

Ремонтера араьйолаш йола дуккагIа йола трактораш сердало тергIйола лампаш йоацаш хул, хIаьта ши слимакх болх вIаштIехьбоаккхара цо хоаьарле е а тарлу. Ремонт ль льина техника дукхагIча хана йоаттIаш йолча порядкак комисса iвзацаш яц.

Кхоачамбоацараш дукха да тIехьюзача инвентара ремонт яра болх вIаштIехьбоаккхача а. № 1 йолча бригада (бригадир нов. Стойчев) ремонт ль льинаргаш лоархIаш 7 культиватор яр, хIаьта мадарра йийча диквза доргдоаца сварочни болхаш диквза дар, цу культиваторий дукхха лопаш карцакъа ярдаь дар. Ремонт ль комбайн лоархIаш хиннача кхоьселлнана ремонт во льий. № 3 йолча бригада (бригадир нов. Батаев) ремонт ль льинача плит дIадувча шин селкина подшипникашкара люфт дIаьнахха эза, сотиний цхьадола бегIеш рамана IотIачIйоргIданза да. Да йоацаш санна лоаттаю техника. ДукхагIа йола механизмаш дьтта хьакханза я, мукх кхаш латт; бригадай йоашнем майдашйн хьал-Iо а хийвна дукха оатхалаш яда.

Магийта йиш йоацаш яц лаьвалу совхоза кулгалхоша бIаьстан юхье дIаюргйолча культурай фу кийчъяра гIулакх. 18-гIа январь тIехьочаче хана боахама тоъаш дацар берце фу, доацаш дар дуга, моркамий, сийнара ооклай фу а. Фуна лоархIа дIаоттадь хинна хьажкIаш — сортах йоацаш тIоадалга диллача кондицеонни йоацаш яр. Элементарни бокъонаш а толхаеш лоттаду фу, пайдана йоацача отходашта, фуа аьвкъача алатийна, кхачий продуктабашта лаппа. Фуна дIаоттадь хьажкIаш чуйона доа тIерча тховнех Iургаш а дьнна, нIалхара мукхаш дIаьмаьцIон ца а беш, дехкаша цицхолгашоа бIенош а дохна латт.

«Гудермесский» совхозе бIаьстан юхье культураш дIаяра гIулакх бо латтара бахьан да совхоза директоро нов. Болашова, керттерча специалисташа из. Шерстнюкова Рябоова цу гIулакха лерттIа уйла ца яр, хIаьта районна юрта боахама производственни управлена кулгалхошна бIаьстан кийча яра кхоачамбоалаш тIахьожам ца латтабар.

КПСС обкоман Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советан партийно-паччахьалкхен тIахьожама комитете совхоза директор нов. Болашова декхарийна йойь халкъа контролераша гучадаьха кхоачамбоацараш бIаьстан юхье хIамаш дIаяра кийча ечара дIадаха, совхоза специалистий, бригадача коллектива низаш трактораша, лаьттий тоадеча хIамаш дIаюачача машинашта ремонт дикагIа яра тIадерзадо; тоаль льина техника оттаьнча порядках хьаэца еза комиссо; чIоагIа бохи бе беза балха тIа бран еча наха; укх гергарча кана во фу дIачу а доцна дикагIа дар хьоацам порядках из дIаоттадаь новттадеи деза, цу балха хьалхара совхоза специалистий бехктохам лаккхе беза.

Комитето тоьхаа кийцай партгосконтроля комитета проверка чучулгIиехьагIа укх совцна тIа бехкIахьа кхоачамбоацараш дIа а даьхад, хIаьта боахамера ерригa техникан фун 15-гIа февраль тIаккхачалехьа бечаьнца кийчдаь а дерга аьнна, совхоза директора нов. Белашова ль залаони.

Шелковской района «Степной» яхача совхоза воккхагIа волча жа Iуно Газиов Вазраьиа кулгалдеча бригада жа района хьалхарчарех дахна доладенлнад. ХIанзалехьа бахкаьча 170 уетагIо 160 Iаькар баьб.

Жена дика гIулакх ду сийнашщика Осмаев Iусмана.

Сурта тIа: сийнашщик Осмаев.

М. ТКАЧЕНКО сурти тексти.

Январь бетта 45-ча шера дар из

Бронетанкови бIуний Маршала, Советски Союза Турпала **П. ПОЛУБОЯРОВА** дувц

ЦIаккха а йицлургйоацача событех лархIа безаш ба Польша мукъалккхар дукхьа баь тIом. 1945 шера январа денош дагалехача, юха а котъло вьяккхача хана санна гIаддоа со, сона дагабох сайца тIем тIа лаьтта новкъостий, цIаьхха а керта тох аз вежаршца долча халкъа паргIато бахьан долаш лаьттача тIем тIа лийгача турпалий сийна...

Гитлеровски Германе доаьонаита гарга ке гIорт, дорхагIа яр моастагIчо еш хинна духьале. ХIаьта а фашистски доакъой низ кхачацар дукхача советски салтий турпалала духьала латта, дагаш уроатта чухьийдда бола уж юхакъовла. Польша мукъайоаккхаш лаьттача тIемашка хьалхехха майрал бахьан долаш, са командовани хиннача танкови корпуса эгара лаккхера правительствени совгIат делар — Ленина орден.

Корпусо тIемаца ньакха сийле. Из ювзелар дийна а байна а болча эзараш турпалий деналерча гIулакхашца. Тахан, вежарашка йолча Польша лаьттан тIа тIом лаьтта тхо шу дьаьначул тIехьагIа, царех массехк сага цIи яккха безам ба са.

...Лейтенант Захарьин Ивановица яхача польски городе ший танкаца гитлеровций ши йоккха топ йохайир цо, хIаьта, лергвола чоп хинна ше уллаш шийй танкистаща тIехкъара приказ делар: «ДIахьалххашкахьа долла, вежарий!».

12-ча гвардейски танкови бригада батальона парторг Кондаков. Цо ший танкаца эгара хьалхарчарца Краковье чу а ийккха, къаьнарча польски города майдан тIа паргIцбой цIе байраьх егIар.

Капитан Грязнова лейтенант Фролова. Цар подразделенеша, бийсанна ньиккъаш доацача гIолла шовзткъа километр никъ а баь, Краковна малхбузейгахьа лоархIамера наькъаш лийцар, тхьо самолет чулатта аэродром хьаьккхар. Гонна юкъейоаллеш латтача краковски группировкана новкъостал до малхбузехьенгахьара тIагIертаж хиннача гитлеровций лорха аьлаш йоатехар танкисташа, Фроловна Советски Союзе Турпал яха цIи елар, Грязнова Ленина орден елар.

Дика дагадоагIа сона, польски юрташкен городашкен бахача наха Советски Эскар иштта тIарчар.

— Марша доагIалда цо, тхо кIалхарваьхараш, на чIоагIа сатеесадар оаха шуга! — йоахар Ольховец яхача юртарча ахархоша.

ХIаьта уж дешаш тха дегашка дувшар. Оккупанташ вай Даьхен доазонашкара лелхабеш тхо долча хана тхона бIаргагора, вай халкъа мел гIайгIеи балеи кавделлалар гитлеровцаша. Вай на кхетабича хьан кхетабергбар гитлеровцаша дIалаьцача Польша халкъагаро бала!

бомбаш чуеттаж яр, вIаштIехкхьа тIехьа йора контратакаш.

ТIемаш лира хинна хилар хьаьвкх укх тайпарча эпизодо. Боленцина районе лаьттача моастагIчун батарейна атака еш бар вай автоматчикаш. СагIоцара хьекхача пулеметаша атака юхатехар. МоастагIчо гера кхунса кIийле эгара хьалха гучаьккхар комсомольца Пещехоноl Василе. Цхорч арауха къорг ший декъа тIа а къайла, къонача тIемахочо польски лаьттан тIа кердадьккхар Матросовна карагIдаьнна турпалера гIулакх. Венача цунна Советски Союза Турпал яха цIи елар.

Беш тIом а болаш Пшемша яхача хи тIа кхаьчар тха корпус. Малхбузенгахьарча берда тIара плацдарм хьаланна ярIйолаш ицар. 24 январе сатессаш майолхха сихьль лейтенанта Агеева валоцацара кхо танк, гитлеровций кара хиннача нах бахача пункташ тIехь а ийкха, тIаь тIа гIолла Пшемшай малхбузехьарча берда тIа аьлар. Эккхийта кийчдаь хиина тIий кхоалагIа йола танк тIехйоаллашехьа а деза дIадалар. Шоайчарех къаьста боллашехьа а, цхьа дий бийсен совгIа ха льаккхар танкисташа плацдарм дIа ца хецаш. Кlезига мара боацача гIоарал лайначо бIухошта ворхIазза атаке бахар фашисташ, хIаьта хIара массаза баха шоайта беваш а дайташ тIехьашка а бувлар.

ШоалагIча дийнахьа хил дехьабенна моттиг йир тха саперашa. Халла дехьарча берда тIа дахначa корпуса доакъоша, кхоачаш метта а дехналехьа тIом болабир, майрра Катовицена гарга а тIертаж, иэвена 27-гIа январь да яхаш тховсара, чена оагIоша цIе седкий а латташ йола ганкаш города къулба-малхбоалех йистаца гIолла чуйолаелар.

Оборона лаца гIерташ гитлеровцаш кийчлу дукха ха яц. ТIох деттачо цIеной подвалаш чуи балаш тIек пулеметаш оттаьяр, майдашкен къаьхаш вIашагIкхетачеи йоккхий тепаш а фаустпатронаш а оттаьяр. Шоай тIехьашка бевла безархуле еррига город эккхийта урагIйохийтаргйолаш план яр фашистски командоване. Цхьабакъда, из аьха уйла йохайир са ца доаккхийташ танкисташ чухьалхаро. 29 январе сотоьлехьа цIенъяь мукъаьлиххар Катовице.

Польша из лоархIамера индустриальни центр бахьан долаш баь тIом мехка къулбехьенгахьара районаш мукъаьлчача Висло-Одерски операце дакъа дар. Тха 4-ча Кантемировски корпуса гвардейцаша доккхал ду вежарашка дола халкъ гитлеровски ракхарех мукъадоаккхача шоаш лаьнача даькъах. Вайна дика хет, польски доттагIаша шоаш мукъабаьхараш дикача уйлаца дагалоаттабеш хилар. Вай халкъий дехаргдоаца доттагIал — Польша мукъайоаккхаш даьча тIемашка лийгача советский польски тIемахошта-турпалашта дикагIа дола памятник.

(АПН).

ГЕРМАНСКИ ФАШИЗМ ЙОХАЯЬ 20 ШУ ДИЗАРГА

Советски бIуношта доккха новкъостал дера польски патриоташа. Скальмеже тIом латтача хана тIий эккхийта гIертар немций, тIабоагIа танкисташ юхасоцабар духьа. Городе раьха цхьа саг хинна мара эккхийташ дар тIий. Цхьабакъда, хайахет, цу сага тайпан цIи миштай ца ховш йиса. Фашисташа еттача топий цхорчашта кIалтIолла тIа а ваха проводаш тийдар цо.

Кракова мукъаьаьккхачул тIехьагIа, къилбаседен - малхбузен сагIорахьа Силезски промышленни района наступлени еш дар тха корпуса доакъош. ХIанз оаха эгара хьайха бIарге лаьнар Катовице яр. Городатахьа долча наькъаш цахаддаш моастагIчун артиллере йоккхий топаш отташ дар. Хьунаш новкъа а йолаш гадаьхарг тIайохалургйолаш ицар тха танкаш. Тха корпус дIатаръенна моттигаш цахаддаш фашистски авиаце

ХИШ ДЕХКАРА— ЛЕРТТIА ТЕРКО

Хий диллача лаьттаж тIа тешаме алат хьуъкъ. Из иштта доагIа дьаьхьох хий дехкийга лерттIа вIаштIехдаьккхача дукхача боахамий опыто. Масала, Шелковски район вай республике дукхагIа йоккъал хулчарех я. Цхьабакъда, 1964 шера 1456 гектарах хIаране тIара 21,4 центнер гураьхьа дIадийна хинна хIа чуйийцар цу районерча «Коммунизма бода никъ» яхача колхозо, хIаьта 562 гектарах хIаране тIара 23,6 центнер баьккхар гураьхьа дIабийна мукх. Цхьайолча участкашкара кхы а дукхагIа вIа, мукх чуйийцар, юкьера лаьрхIача ерригача республике гIолла цхьан гектара тIара 13,2 центнер мара чуйнаьзар гураьхьа дIадийна алат.

Иштта дика ахлар Шелковски районна колхозаша хий дехкача лаьтташта кхеяь хьажкIаш а. Хий дехкача лаьттаех кхетаьнца пайда эц кхыча районий цхьадолча боахамаша а.

Цхьабакъда, цунца цхьана хIанз а массаьахьа лерттIа лелаяц хиш дехка лаьттай, боагIаш бола лоархIаш бац цу доккхача гIулакха. Пунга хьежжа во хьунъ алат а. Дукхача колхозийн совхозийн специалисташа ханнахьа кийчдац хий дехка харшаш, Iалашбац хий дехка лов нах, тоъац йелиоративни техника, инвентарь, хийра хIана дац хий дехкача наха къахьегамцаро безам совбоккхара.

Хеталу дукхьал ший цIера производственни опытно-производственни боахама специалисташ хий дехкийна лерттIа вIаштIехьдаьнна декхарийна бу аьнна. Цхьабакъда, хий дилла йиш йола бIаьш гектараш лаьтта дуэ уккаше хIара шера хий ца дулаш.

Хий дехкача лаьттаех гектара во пайда эц Урус-Мартана района «Гереч» яхача совхозе а. Цу совхоза специалисташа хий дехка лаьттаж лац шоай яхаш хьега кхъ, хий диллара балхаш тоадара хьегаре ма тоалургдар цига из гIулакх. Хий диллал йиш йола ши эзар гаргга гектар лаьтта да совхозага, бакъда, плана йкъедихьар цхьа эзари тхьалий борхI гектар мара яц.

Хий дехка харшаш ханнахьа а ирка а кийч ца даро, лаьтта нийса планировка ца яро юхатеттт хий дехкийга, юртбоахама продукташ кхеийоолхилга.

Пишлонхоша хIара шера дукха кийчду хий дехка харшаш, хIаьта хьалха хий дехкаш лоинараща реконструкци а ю. Хьалха гIишлонхошна иоаш планировка а ца еш дIателар уж лаьттаж. Из бахьанце пайда ца эцаш дукха лаьттаж дусар, доза яр полиявальщиккий къахьегама овсарле. массанхьа а цхьатарра дIаккхоачар хий. 1964 шера боккъонца планировка а яь кара хий дехкаргдола лаьттаж боахамашта хIалац «Чечингушводстрой».

ХIанз чуйийна хий дехкача харшашта, сооружеенашта ремонт еш боахк колхозий, совхозий, системни управлене специалисташ.

Сеймлетка тIехьарча шера къаьстта терко ей леладе деза хий дехка лаьтташ, хIаьта колхозаштен совхозаштен ца эшша хий хилийта а деза. Цо торо хулийтаргья алат, кхыйола культураш хьунъкъе.

Ч. ЦИЦКИЕВ,

Хиш боахашиви хий доала лаьттаж лоладечав Министерство инженер.

Депутат К. Я. Цехмейстрюк

Пассажирски поезд цо латтачара тIайжа йолалу, вIалла да а ца йуш.

Йуна латт паровоза йоийтола гIовжьд. Из ва Грозненски депо машинист К. Я. Цехмейстрюк.

Тиъаь кхийтта шу да Константин Яковлевич машинист волаь. Тепловозаш араьнаьлча, уж эгара хьалха Iомадьарех ва Цехмейстрюк.

КIеззига кхийтаьлц цо мукъ яхкьа поездаш. Уж лаьрхIа сег йирвац. Цул тIехьагIа опыт йолча механикашка делае елар пассажирски поездаш.

Из йоалхаше а дехкархаше а гIуллах да. Графико кхалхара нийса лелае еш поезд. Из толхайича наькъа цхьан участка тIара меттел, бригача машинамаькъара а болх тоалхабергда цо.

Поездаш лелаяра йоккха опыт йолча, вуккъаш кхом бе хоача Константина Яковлевича семилетка шерашка эзараш тоннаш кIаьльки доаттар кходаьд.

Йоккха общественни болх а бу воккхача машиниста. Ше Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутат хиларах тарра цо чIоагIа йоакхо ю ше харжача наьха бит тоара. Каст-каста хьоа из цар тIелача заявленешкен жалобашкен. Каст-каста кул машинаькъа школе.

Иштта ва нахо харжа депутат машинист К. Я. Цехмейстрюк.

С. ВОРОНИН.

ЭЛЕКТРОННИ МАШИНАНА ДОВЗ АЛАПАШИ ЦИФРАШИ

Каунасски политехнически института хьаяь хIама довзаш йола устройство. Документаш тIара цифрайн машинописни даннеи автоматически дIатIаххьу цо электронни лоархIача машина тIа.

Технологически процессана лелаеча хIанз арахецача электронни машинаша гетгара сихен динен лоархI, кхыметтел шахматех лова,— хIана къоасталац кулгаца язъяь кепа техан йола цифрайн алапийн текст, суртгий контураш, графически изображенеш. Царна кхоачашдулац толамца цхьоалагIча классерча дешархочо дер. Числови белгалонаш, командаш Iадаммий хьесапе перфолента тIа дIатIаккхаьа еаш хул, машина кхетабергболча метта тIа яккхара. БIаргаш дейнача сага санна перфолента тIара Iургаш довза а довзаш фотоэлемента новкъостаца деш цо.

Института ювнача устройство торо хулийт секундах кхо метр сиха лелаш йола машинописни знакаш — цифраш йовзеи уж машинага хьадеи. ДIатIаьхьоча цифрана проектирование ю фотодиодни преобразователаш тIа, иштта цIи йолча матрица тIа. Аналогови машинашка пайда эцараш та тара йолча цун сигналашта обработка ю ассоциативни элементаша. Даннех хьахул кхоххама импульсаш, вентa аьлча хIара цифрана лаьрхIа йола шозха код. Йиза аьлча цифра кепа тох каьхата тIа, йиш я автоматически е кулг-кара автомата тургйолча из дIаяхийта. Цхьан секунда автомата тIа дIатIаьхьу знакаш эзараш я.

Бруннин ЕВГЕНИЙ,

АПН инженер.

ЛАЬТТАШ ХЬАЬНДЕШ ДА ТХО

Соахка дика хьалхлейир шекара свекла аз кулгалдеча звено членаша. Укх шера кхы а дикагIа хьунъкъам баккха лерхIаш тIагIертта къахьегаш да тхо.

ЛоархIаме да Iана хайнах еза пайда а эцаш моттигерча удобренешца кха хьаьндар. Цудухьа оахой шекара свекла дIаюргйолча 50 гектарах хIаране тIа 20 тонн ширдаьнна кхо дилла лаьрхIа, гураьхьа дена из бола дIаболабир оаха. Цхьане санна къахьйигар звено хIара член. 800 тонн совгIа ширдаьнна кхо дIадихьад звено ший кхай тIа.

Каста долаюргда тхо кхай тIа латта кхо дIадоаржадо. Цул совгIа гураьхьа оахаш деш хIара гектара тIа шишша центнер суперфосфат тессар оаха.

Я. МАЛЬСАГОВА,

Урус-Мартана района «Гореч» совхоза цхьоалагIча отделене звеньевая.

ХАЛКЪИЙ ДОТТАГIАЛ ЧIОАГIДЕШ

А. С. СЕРАФИМОВИЧ ГIАЛГIАЙЧЕНАХ

Сийлаль-дакйца гIуллакх да из — цхьан халкъага вокх халкъаца хьоьшал тоьийтар, цаьна дегашка дикаю доттагIала фу тассар.

Ишта хиннав советски писатель Александр Серафимович Серафимович. Революци а хилалехьа ший художественни произведенешкей литературно-общественни выступленешкей из гIийртав бакъдолче тайпара Россерча тайп-тайпарча къамий къахьегамхой вахар дувца, вIавий дикагIа йхетабараи сей дарпа царна новкъостал де.

Писателе из уйла къаьстта а къаьга гучаьллар революце шерашка. ЧIоагIа теркалдеш хиннад цо Кавказа халкъашпара эрсий халкъа гIуллакхаш. Дукхаза а хиннав из Нохч-ГIалгIайче, ХIиранкахьа, Черсий-Балкхарошкахьа, Къоаршой-Черкесе. Лоамарошца ше беседаш ечa, митингашкей халкъий съездашкей къамаьлаш деча хана цо дувцар эрсий болхлойи ахархойи вахарах, хIаьта ший очеркашкей дувцарашкей цо эрсашта довзийтад лоамарой вахар. Халкъий доттагIал чIоагIдар дукьа лоаттабеча къовсаме массаза а цуи гера хиннад бакъдола дош.

Итташ произведенеш язъьй Серафимовича Кавказах. Царех цхьайраш гIалгIайчех язъь я. Уж дагайоххийтар пайдане да тахан, коммунизмaна гоpгагIертача хана, вай мехкарча деррига халкъашта юкъера доттагIал цIаккха ма хиннача тайпара чIоагIденнача хана. Уж дагайохар пайдаца да из доттагIал чIоагIдара тIаберзабаь бола писатела хьинарера болх бIаргагора дукьа хинна а цу Iеш. ГIалгIайчеиа хетаьчa Серафимовича очеркашей дувцарашей шийса гойт цу доттагIлеи юхь цуи лара.

1920 шера 1-ча июле «Ингушская беднота» яхача газета йадора. Наьсаре хиннача къахьегама халкъа съезде вIашагIкхийттарашта «Россе революце гIулакхаш миштa лел, цуи гIулакхаш тешшаме чIоагIа хилар» дувцаш къамаьл даьд писатела Серафимовича, ялаш. ХIаьта цу шерре а, 24 августе, «Правда» яхача газета тIа араьнлар Наьсаре хиннача съездах дувцаш йола А. С. Серафимовича «Кавказе» яха очерк. «ХIаьта хIанз,— йоахар цо, кепа йоазон тIа гIад а вала дувцаргда аз болхлоштей ахархоштей бIаьнерашка паччахьеи помещикашеи тIалоаттаьь боало дIаьннацул тIехьагIа хьалхайлуц латта а ший керда, прамера вахар хьалдеш доалла а гIалгIай халкъ сайна бIаргагор».

Дукххача писателашо, шоаш ГIалгIайчех дувцаш, шоай керттера уйла гIалгIай быта башиалонайта тIайо-хийтар, из ший тайпара, эрсий бытаи оамалаштеи тара ца хилар белгалдоахар. Серафимовича а туьладалийтацар из, цхьабакъда, цо шийтеркама кIалхара далийтацар керттердар: халкъаш гаргадуташ дола юкъара хIама. Эрсий ахархоех а гIалгIаех а дуниа гучадьинад уж цхьан бесса къахьегамхой, ахархой хилар, цу шинна а тайпанна Эшар цаI хилар— лаьтта, паргIата къахьегам. ХIаьта, кIезига хьекха а дукха хьекха а, из уйла хьахьекхай ГIалгIайченах язъьнча писатела ерригача произведенешка (лакхе бийца «Кавказе» яха очерк — 1920 ш. «Когаш тIа а долаш» яха очерк — 1920 ш., тIехьагIа «Лоаман Iуйре» аьнна дувцар даь йола очерк, «Шозза вIашагIкхетар» яха очерк — 1936 ш.) хIаьта шитта 1920—1921 шш. Серафимовича язъеш лаьтта а чакх ца йоалаш йиса а «ГIалгIайн» «Базари» яха очеркаш.

Дукха ха йоаццаш СССР литературай искусствай Централни паччахьалкхеи архиве со хьежача «Ингуши» яхача очерка юкъьаннарча йоазонкара гу вайна гIалгIай халкъа эрсаштеи гIалгIаштеи юкъерча гIуллакхех йола кIоаргга гуманистически уйлаш.

«ГIалгIаех. Кавказерча дукхача хIамаех а санна, юкъ-юкъера хоамаш мара дац вайга», — цу дешашца дIайолалу очерк. ДIахо писатела дуи, паччахьа Россе хьалхашка халкъа халкъах йола уйла мел харцахьа лийстай.

ГIалгIай лаьтта кхаьчар Советски Iедал. ХIаьта а, йола писатела, гIалгIай ахархочоа, эрсий ахархочоацул, дукхха а халагIа да кердача тайпара вахар дIадоладе: новкъарле ю бIаьшерешка тIаьлаьттача болдано, революце дог дегталуча центрана гаьна хилара.

Цхьабакъда, эгара чIоагIагIа писатель гIадвуганга цун дог тохалолийташи дола керттердар,—из дар, гIалгIай халкъ тешшаме Советски Iедала тIекъа этта хилар. Серафимовича дика йовзаш хиннай 1919 шера шоай юрташка гIолла деникиний полчищаш чакхъаьлийта ца тигача Долакха-Юртарча, СурхотIарча, Экажкъонгий-Юртарча наькха турпалера эпопея. Цуина бовзаш бар деникинцашa гIалгIашта качбена бола а. Писатела записной книжка тIа (1920 шу укх тайпара йоазош да: «ГIалгIай юрташкара контрибуци. Наьсар-Керте, 1000 цIа. 8000 саг вахаш. Школ — дIаахийта керий рамаш цIарошца». ДIахо а: «27 юртах — 13 Деникина йоагаьй — 50 процент.

Революци йоалхаш 74 эзар сагах 8000 саг вийнав.

ТIаккха холера яъ у а дена венца 800 саги.

Советски Iаьдал бахьан долаш шитта летача а ужжал Эенаш хиннача а пада шоай кховчарагIа, дезагIа, дулхах-цIех дола гIулакх а хинна дIаэттар революци. Очерк чакхйоаллача аь белгалонаш укх дешашца чакхйоал: «Ерригача республике цхьь цхьаннахьара ца кораба мег, укхаза санна Советски Iаьдал бахьан долаш селлара бирса, селлара дорра лета нах».

Революци хилалехьа эрсий ахархой дар санна хала, кхьеттел халагIа а хиннад гIалгIай вахар. Советски Iаьдал бахьан турпалеина духьалъэтта лаьттар вIамига гIалгIай къам. Духхьала цуни латт, йоах писатела, эрсийи гIалгIайи халкъий доттагIал, цу цхьанна а хIамига — е контрреволюционераша леладерашка а, е бусалба дьно туьлабаьрчй хари уйлашна а, е эрсий тIех ба, йаши беттача шовинистически-обывательски цаьшкига а дохалургдоашача доттагIала чIоагIа лара.

Уж уйлаш къаьсттача низаца хьахьеккай «Лоаман Iуйре» яхача А. С. Серафимовича башха-дикача дувцар тIа, «Шозза вIашагIкхетар» яхача очерка тIа. Цу произведенешка къаьгга гойт ларча къовсаме-а хьинарерча къахьегаме а, шоай эрсий вежарашца оагIув оагIох а теха, кердача вахара лердаш йоххаш бола гIалгIай халкъа викалош.

Советски литература дIадоладаьрехцаI волча, вай мехка гIорваьннача общественни деятела А. С. Серафимовича тайп-тайпарча къамех болча викалашца хьоашал ше леладеча хана а наззме никъ лелабаьб—халкъаш гарга увзаш царна юкъе доттагIал лоаттадеш. Цун записной книжкаш тIара корайоагIа вайна ГIалгIайчен дуккхача общественни деятелаьйи писателаьйи тайпан цIераш а адресаш а. Гойгов Iаддал-Хьамид, Зязиков Идрис, Мальсагов Зоврбик... ЦIакха а мукъа ца воалаш, бовхама фронтерча бахах воаллача, ше чIоагIа дика лоархIаш хинна творчество а йолаш волча I.-Хь. С. Гойговна сонгIата «Аре юкъера город» яха ший книжка деннад А. С. Серафимовича ший кулгаца укх тайпара йоазув а даь: «Музах вибар хуьца ха кхачай». Писатело ший хьехамашца доккха новкъостал даьд 30-ча шерашка ший литературни болх дIаболабеш хиннача И. М. Базоркина.

Цхьабакъда, хетадала дезац, А. С. Серафимовича хьехам телари новкъостал дари мара, кхы деш хIама хинадоацал-теш, аьнна. Ишта дац. Бокъонца дола доттагIал массаза а уйлаеца, идеяшка, дега чурча безамна дIа-хьа дага а дувлаш тоссалу. Писатело ший гIалгIай доттагIашта дукхаи дика хIамаш денна ца Iеш, цартара хьа а дуккха ийдаьд. Цар новкъостал даьд цуина кавказски гIулакхий хала хьалаш кхетаде, из дуккхаза а, художник хиларах тарра, нийсача халкъа дешашца, образашца, шоай вахара чинашца доллача хIамаина дух тIа ваьхав. ХIаьта из долла хIама тIаккха а ший вахара керттерча гIулакхага — вай Даьхенера берриге нах дика а доза а бахийтар дукьа лоаттабеча къовсамга дехийташ хиннад цо.

Ю. ВЕРОЛЬСКИЙ,
Нохч - ГIалгIай пединститута преподаватель.

НАХА КХЕТАМ ЛУ

Бокхха лоархIам болаш гIулакх да бераштa лоргтIа кхетам балар. Иа гIулакх дика кхетаду Грознерча № 32 йолча юкъерча школа тьехархой коллективо. Цхьаккха ди, саьхьат дац школе из болх бийбоина. Дешара шу доладалалехьа оттаьар хьехархоша школе кхетама болх бара план. Кхоачакъеш цаI хьехархочувоагIача коллективо деккхар гIайийцар кхетама болх дика отта а баьгородерча кхийолча школашa хьохам эцаргболаш болх бе.

Чаккхьанaд ах шу. ХIаьта даьр... геттара дукха да. Цхьаккха шера ца хиннача бесса сакъердаме ма укх шера укхаза гIулакх.

...Сайре. Тахан школе дукха нах гулбеннаб. Цхьабакъда, тамашийна да царна юкъе — хьехархой-кхалнах мара берий поалой ца хилар. Тхоьсара берий дай конференци я. ВIаь моватикъа бера да веппар «Долала юкъе даь лоархIам» аьнна ьнча конференце. ЧIоагIа сакъердаме хилар из. Цхьабоча даьша даьча къамьлаша хьахьеккар шоай—дай деххар цар ийса ца кхетадела. ГулбеннарашЦа къамаьл дир школа директора вов. А. В. Захаровас.

Духхьал йаьшца-поаноаца болх беш а школерча дай-поаной комитета цхьа сеции. Цуина керте латт шин дешархочун наьа Любовь Андреевна Быкова. Цу секце лаьрхIар поаной конференцел сонгIа дай а конференци е. Цох пайда а баьлар. ХIана дай-поаной комитета юкъебоагIа дукхагIа бараш дай ба. Берашта лоргтIа кхетам балара Нохч-ГIалгIай паччахьалкхеи пединститутерча лекторо дешаш дай-поаной комитетера цхи саги, хьехархой ии. Л. Г. Блищенкои Л. В. Андриевскаяи ба. Цира цар Iомаду «Берашта нравственник къахьегамой кхетам мишта бала беза» яха дешаш. Дукха ха йоаццаш цар школе йир диспут-сайре. Дешархоша даьча дукхача хаттараштa жоп делар цар.

Вай республикерча цхьаккха школе вIаштIехьбаьнкхабац кхетама болх укхаза санна. Кхьочахьа санна тайптайнара кружокаш а йоацаш укхаза болх бе йолаеннай дешархой клуб. Цуина керте латт школе кхетама балха йола заведующи вов. Подвижаева Валентина Георгиевна. Клуба болх бу пионерски, комсомольски, партийни организаци вааца. Хиннача педагогически советe хIара секцена керте оттаьаьи хьехархо, цхьанна комсомолец.

Масса а хана де хIама йорадоагIарга хIалз школе — долаш да массадола лоазараш — шашкаш, шахматаш, истола тIа ловзаю тенис, нигга кхы а. Къаьстта дукха бераш хул пийсархой сейце. Кхаьса хьахала йиш я хоза йиш дош дола халхараш. ХургIолча дешархой сайренга кийчлуш хул нига.

Шоай ба школе композитораш, художникаш, поэташ. Духхьал дешархой новкъостaлца хьадаьд вийслагIча класса дешархочо Сысоев Валере Кавказах хола доккха картина. Из хьалтоха доалл актови зала сцена тIа. Цу сцена тIара а хьахоз къопача поэтессай Глатова Танай стихаш, Капилина Галий ашараш. Цигга шоай говзал хьальокх школа дикача халхара группа.

Масса а хана дешархоштa улгув ба цар кхоачарагIа бола новкъостий—хьехархой, масса а хана царна дагабуш дешархой.

Школа йоиккача кхаь коридоре хьалтеха доахa бораша шоаш хьадаь сурташ, хоза вIаштIехьъяккхай дешархоша картинай галлерея, Ленинах йола уголок.

Нигга сакъердаме дIахьу шоай мукъа йола хIара минут дешархоша. Цун керттера бахьан да хьехархоша дикача напас санна берашта хьехам дика лулга.

Р. МУЦОЛЬГОВА.

ХЬАЛХА ЛАТТАРАШ

ДIадахача шера йиьлагIча кварталe республике культура предприятейя учреждениейи социалистически цхьа итог льй. Полиграфически промышленноста предприятешта юкъе хьалхара моттиг льикхай Сунженски типографе коммунистически къахьегама цIи лелача коллективо. Валови продукци арахецара план 102 процент кхоачашъярца а продукци хьаярга дIадодар нийс процент лохъярца а белгалбаьшаб уж. Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета чуйоагIача кепа йоазон управлении, культура белхлой обкома профсоюза президиумой Министрий Советеи облсовпрофеи дIа-юха телаш йола Ше Байракх а ахчан преми а хьожайир сунженцашта.

Дика белх барах баркал аьнад МалгIабинерча а Наурерча а типографей болхлошта.

Зрителаш кинога хьажара план 125,1 проценти, валови сбора план 127,9 проценти кхоачашъярах Грознерча «Космос» яхача кинотеатра коллективана кинофикаце управлении профсоюза обкоми дIа-юха тела Ше Байракх хьоланьй.

Районни киносета дирекцента юкъе хиннача яхь етталынай Ведана киносеть. Цуина а еннай дIа-юха тела Ше байракх.

Дика къахьийтад МалгIабинерча Вознесенски киносета болхлоша. Дика болх бу цига киномеханик волча вов. В. М. Козлова. Цун балха бекъо а хинна дIаэттад масса а хана дика къахьегилга, цудухьа бахархошта кино хьокхара план 204 процент кхоачашъьй цо. Вознесенски киносета белхлой цIераш кинофикаце управлено Сийлен доска тIа а яьхай. Ишта Сийлен доска тIа яьхай нуриттача кинофикаце белхлой цIераш. Царна юкъе я Шелковской, Грозненски, Ведана, Урус-Мартана районни киносета болхлой цIераш. 39 киноустановкай болх белгалбаьнхаб.

Н. ПЕТРОВА.

Закарпатски область. Мукачеворча «Укрпромбела» Малхбузен-Украински филиала конструктораша укх тIеххьарча шерашка мебеля 20 набор кийчъьй цаI, шиъ, кхоъ цIа долча квартирана лаьрхIa. Из мебель дукхача ерригсоюзни выставкашка хьокха увттаь а чIоагIа дика могаь а. Цу образецашка хьежна мебель кийчъю Киева, Воронежа, Калининграда, кхыча городий предприятешка.

Сурт тIа: цхьа цIа долча квартирана лаьрхIача мебеля образецаш.

Я. Ковгана сурт.

ТАСС фотохроника.

ЛОАМАН МЕХКАРИЙ ДЕШАШ БА

Бер школе деша дахача шера дека цуи эгара гаргагIа саг хиле дIаотт хьехархо. Цудухьа хьехархочун деххар берашта лоргтIа кхетам балар да. Ишта, лакха идейни боарам болаш, берашта боагIача бесса кхетам луш бола хьехархой кхебу Нохч-ГIалгIай педагогически институто. ХIара шера дукхагIа хул укхаза очно а заочно а дешаш бараш. Къаьстта лоаман мехкарий.

Институте дешарал сонгIа укхаза хьехаш а лоаман мехкарий ба — пхийтта саг. Царна юкъе юи кандидат я — Ф. Г. Оздоева, Р. И. Долакова. Институт йистеяьккха баьнна дукхаха бараш аспирантуре дешаш ба.

Нохч-ГIалгIай педагогически институт йисте а яьккха цигга болх бе йитай нохчий къона кхоъ йоI. Шоай мотт дукха безаш хилара къамаш кафедра ассистенташ ба уж.

...1962-ча шера мехкараша Талгатовас, Дукуловас, Мудаевас йистеяьккхар институт. Цар лаьрхIар Iилмахой хила. Хьалхара гIа баьккхаб цар цу даькъе — хургйолча диссертаце тема хержай, дIаеннай кандидатски минимум.

Цхьабакъда, духхьал болх барца доалаш дац цар гIулакх. Хьинаре дакъа лоац мехкараша института общественни вахаре. Шоай балхах мукъа йола хIара минут студентошца хул, группай агитатораш ба уж.

ХIаранех лаьца кIезиг-кIезига дувцаргда аз.

Кравера берал дар Дукузова Зулай а Мудаева Зурай а дар. Итт класс йисте а яьккха цу шинне а чIоагIо йир хьехархой хила. Институт яьккхачул тIехьагIа студенташта хьеха болабелар уж. Дукха байсаш дIаьхкай Зулай наб ца еш Iилман балхаш деш. Къахьегамо ший дика хьокхам гойтаб — цо яз а даь эгара хьалха нохчий меттала арадаьннад «Дикташташта дола сборник», хIаьта Зура къахьегаш я «Существительни именай падежай синтаксически функцеш» яхача темах диссертаци яьеш. Цун новкъостал ду кафедра преподавателаша а цун Iилман кулгалхочо Ижиайшвили а.

Цхьабакъда, иштта атта дацар Талгатова Тамаре вахар. Атта хилазар Тамарийна школа яккха. 1945-ча шера Даьхе лорае аьнна тIем тIа вах цар ваьйна шин берацa йисар Тамарий нана. ТамарийнавIамагIа вар цуи воша. Цхьабакъда, хала балхаш деш, дийнна йоаначе нохчий кхалсага вIаштIехьдаьлар шинна а берага дешийта. Итт класс а яьккха Нохч-ГIалгIай педагогически институте деша хайра Тамара. Ше шоллагIча курсе очно деша а яIаш Грозерча № 15 йолча школа интернате нохчий мотт хьехаш хилар из. Ше болх беш йоллашехьа Тамарас тIехдика дийша чакхъяьккхар институт.

Ше деш дола моллагIа гIулакх санна институт яьккхачул тIехьагIа кафедре болх бе йитача а лаьрхIIа болх бе йолаелар Тамара.

ДIадахача шера Тамарас преподавателца вов. Всхаджиевца цхьана нохчий меттала дезьлагIча класса дешара лаьрхIа книжка араяьйцад. Цул сонгIа Тамара хьехархой гоплы лакхъяра института Iилман кабинета член я.

Дукха еза цуи лекцеш студенташта. Лекци яьначул тIехьагIа цIаккха цхьаь арлац из аудитора — цун го бийн хул студенташ. ТIехдика дIаеннай Тамарас кандидатски минимум а. Укх денешка дика хоам кхаьчаб Тамарега — из деша йохийт Москверча целевой аспирантуре.

...Дог гIоздол уж кхоккхе а йоI бIаргаьйча. Цу тайпара дешаш а Iилман балхаш деш а дукха нохчийи гIалгIайи мехкарий ба Нохч-ГIалгIай педагогически институте.

Л. МУСАЕВА.

Музее—керда экспозици

«Грозни — тIема а къахьегама а сийлен город» яхаш я дукха ха йоаццаш Нохч-ГIалгIай краеведчески музее хьайийла экспозици. Цу тIа дувц контрреволюци йохаеш, халкъа боахам юхаметтаоттабеш хьинаре дакъа лоацаш хиннача Грозненски пролетариата 1924-ча шера 26-гIча феврале ЦIеча Байракха орден санна хилар. Экспозице шоллагIа дола даькъа Грозненски мехкдаьттахой кoталонашта хетадаь да.

Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводашкара болхлоша, специалисташа СССР-е эгара хьалха балха юкъейихьай крекинга процесс. Болхлоша, инженерно-технически болхлоша хьинаре къахьийга хиларца пхе шера йола план 1931-ча шера 1-гIча апреле кхоачашйир «Грознефта» объединене. Бокхха политически лоархIам болаш яр из факт.

Музея вестибюле дIаоттаьй экспозици. Город Грознена еннача паччахьалкхен байракхаш тIа лоаташ я В. И. Ленина ЦIеча Байракхеи орденаш.

Экспозици льй Нохч-ГIалгIай АССР-а искусства заслуженни деятель волча Э. Валентинова эскизех.

Н. ЩЕРБАКОВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

БЕРЛИНЕРА ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИ

БЕРЛИН, 30 январь. (ТАСС). Самардийнахьа укхаза хилар Демократически Германе Къаман фронта Къаман совето вIашагIтеха пресс-конференци. Иемецкий кхыча мехкийи журналисташ а болаш хиннача цу пресс-конференце къамаьл дир СЕПГ ЦК Политбюро члена проф. А. Нордена. Бонн атомни герза тIаккхача гIертаро, Малхбузен Германера реваншистски уйлаш совъювларо, боннски правительство нацистски зуламхошта сугдага гIолла тIаккхуьйта дита гIертаро деррига дуиен тIарча халкъий сатем боабаьб, аьлар А. Нордена. Цо хьаккхайкадир, Бонне доале латтараш Европерча машара керттера моастагIий, дуиен халкъашта юкъера кхохкам кIаьдбара моастагIий хилар. А. Нордена белгалдаьккхар, Бонна арахьарча политика никъ — из хIанз долча паччахьалкхен доазонашта ревизи яра тIаберзабаь, керда тIема авантюраш кийчъяра тIаберзабаь никъ хилар.

Цул тIехьагIа А. Нордена долчча босса дийцар ФРГ хIанзарча президента Г. Любке нацизм йолча хана леладаь баьде гIулакхаш.

1964 шера июнь беттехье а, аьлар цо, дIачуделар ГДР-о гитлеровски Германе къайлагIара тIема предприятеш яхкара бехке вола саг хиларах тарра Любке гучаволккхаш дола документаш. Цу хана Любкела дукхала ФРГ-е дош ца гIоттадарал совнагIа, из кхы тIа а пхе шера президенталла чIоагIйир.

А. Нордена хоам бир, Любкее хьалха леладаь гIулакхаш гучадоахаш керда документаш ГДР-е гучадьнна хилар. Цу документашца бакъ а деш, А. Нордена аьлар, «кIезигагIа хиннарале а 1940 шу юкъеяхьачачул тIехьагIа дена гестапо тешамегIа волаа саг хиннав Любке». ТIеххьара минут хьатIаеттача, аьлар А. Нордена, шоллагIа дуиен тIеми Гитлери хьалоаттабьаращца цхьан мугIаре оттаве мегаргволаш ва малхбузегерманески президент. Пенемюнде районе хьалъеш лаьттача 40 объекта кулгалхочуна из, чIоагIа лоархIаш вола нацистски герзий министерства вииал вар, ишта хиларца даькъа лаьцар цо английски городаш йохаяь дола герахьадоа кийчо ечa.

1944 шу юкъеккхьачачул тIехьагIа дена, аьлар дIахо А. Нордена, лоархIанера тIема объекташ лаьттанна кIал ахарах йола хьайлагIара плани чакхйоаниллача кулгалдеш хиннав Любке. Цун укхазех уж хала балхаш дайтад политически гIулакхашта лийцарашка — концентрационни лагерий тутмакхашка. Оаллорой хьасане къиза эксплуатаци ярах цхьавора боши хиннаб тутмакхаш.

Журналисташта дIайийцар байнача Польша, Советски Союза, Чехословакие, Франце, Итале, кхыча мехкий граждалий списаш. «Любке зуламаш гучадахар Iалааьмате боннахча лоархIаме да,— аьлар А. Нордена,— хIана, боннски паччахьалкхена керте латташ ше хиларах тарра, цо 20 шу хьалхагIа ше леладьр но йола агрессивни политика хIанз а чакхйоахаш хиларах».

УИНСТОН ЧЕРЧИЛЛЬ ДIАВОЛЛАР

ЛОНДОН, 30 январь. ТАСС-а корр. С. Иванова хоам бу:

ГIоравьнна Англе паччахьалкхен деятель Уинстон Черчиль дIаволлаш вар тахан. Цул тоалешагIа дола таьлет (нагахьа санна паччахьал кхаьча особаш ца лаьрхIача) Англена довзац Веллингтонеи Нельсонеи хоиа дениз.

Кхаь дийнахьа пах тIабутар Вестминстер-холл — английски парламент чуйолча цIенош къаьнагIа долча даькъа чу оттабьча, Черчила дакъа чуллача кIийна.

9 сахьати 45 минути яьлча хи хьа а кхайкаьь, ая бийса яллалца, сеаар «Йоккха Бен» (парламента башне тIара сахьат). Шоай хана королевай Викторийи кхаь королев декъий чудола кIийнаш тIаьлаьттача къаьларча форда йоккхача тоша лафета тIа оттабу кIий. Массе а тайпа бIукий викалех латта сийлаль эскерт светой Павеле соборагаьа йолалу. КIийна тIехьа Черчила гаргара пах мара болхан. Цхьаццa минут юкъе а йолийтаи 90-зза (нехначе дуиен чу даьна пераш миссел) йоккхий топий залпаш кхоьс.

Соборе хилар королева Елизавета II-гIа, 110 сонгIа мехкара паччахьалкхенашта керте латтарени официальни викалаши, цу даькъе Франце президент де Голль, малхбузегермански канцлер Эрхарди юкъе а болаш.

Советски Союзагара яха делегаци яр СССР Министрий Совета Председатела заместитель К. Н. Руднев, Советски Союзе маршал И. С. Конев, Великобританера СССР посол А. А. Солдатов юкъе а болаш.

Соборера Сите гIолла Тауэре ялар даьжа дIаполла йода процесс. Черчила даьжа чудола кIий киган-катер тIа оттабир. Темза яхача хи тIа гIолла Ватерлоо яхача вокзале бихьар из. Паччахьалкхен таьлет цу тIехь чакхдаьлар.

Черчиль дIаволларгва Блейдон яхача юртарио, цун дай боахкача кошнашка.

ДЖОНСОНА КОНГРЕССАГА ЯХЬИЙТА ПОСЛАНИ

ВАШИНГТОН, 30 январь. (ТАСС). Самардийнахьа президента Джонсона конгрессага яхьийтача послание тIа рекомендацеш я, США конституцена юкъе массехк хувцам бича бакъахьа лоархIаш. Нагахьа санна президенти вице-президенти шоай функцеш кхоачашъе ца моггаш бусе а аьнна, цар полномочеш кхычарга лугa Iалашдарах лаьца яр рекомендацеш.

Рекомендацеш тIа иштта дувц США-рча хIанзарча президент харжара системана реформа ерга. Цу системах харжархоша президент харжача хана кхадж тоса президентална оттаьнча кандидата тIехьа ца а тоссаш, тIехьагIа президент харжаш болча «выборщикашта» тIехьа. Американски харжаний историна хоши я, харжархошта ца лоиийтехьа а «выборщикаша» кхадж тийса моттигаш.

Конституцена юкъе хувцамаш дахьар — Iалааьмате йаьха процесс я. Уж тIадена хувцамаш могадe дезa сенатой конгресса викалий палатой, дIаьта цул тIехьагIа ерригача штатех кхаь даькъал вIеонгагIа йоацача штаташа а.

АЛЖИР КОНГОЛЕЗЦАШНАХЬА Я

НЬЮ-ЙОРК, 30 январь. (ТАСС). ООН-е аккредитованни болча журналистий ассоциаце ший сийна оттадаьча завтраке селхан Алжира кхыча мехкашцарча гIулакхий министра Бутефлика аьлар, Алжира правительства дIахо а моральни материальни новкъостал дерга конголезски халкъа цо бокъонца бола ший лоIами цхьоагIон бахьан долаш, кхыча мехкий наймитантеи Конголезски Республика гIулакхашта империалисташ юкъегIертараи дукьала лоаттабеча къовсаме. Алжир, аьлар цо дIахо, тешаме а вокх африкански мехкий турча гIулакхашта юкъе ца тIертара принцип тIайолча африкански цхьоагIон Организаце Устава.

Цхьабакъда, ОАЕ керттера лерхIар да ерригa африкански континент колониализмах цIеньаь мукъаяккхалца къовсам лоаттабар, хIаьта империалистически державаша цIаккха а ца социйташ тIемаь интервенци леладеш хиларах Алжир а из конголезски патриоташа—Патрис Лумумба гIулакх дIаккхухьараша лоаттабу къовсам бехашха ца хеташ Iе йиш йолаш.

...МАЬХАШ ТIАДЕТТАЛУ

ЛОНДОН, 30 январь. (ТАСС). Англе къулба-малхбоалехьарча электроэнергена йолча Совето хьаихайкадир, электричествах боаикхе мах 1965 шера 1-ча апреле дена тIатохаргба аьнна. Мах тIанхетарах хургва Кент, Суссекс, Суррей яхача графствашка а Мидлекс яхача графство цхьан даькъа тIа а вала 1 миллиони 375 эзари саг.

Уж гIулакхаш бахказа вахар дукьа совета виноле аьлар, 1950 шера денз 1965 шарага кхаччалца 23 процент мера лекхбоинабец электроэнергех боаикхе мах, вахарга бодача махьа ерригa индекс 98 процент лаккхьоннача метта.

ПАЙДАНЕ СЕМИНАРАШ

Нохч-ГIалгIай культура Министерства методически кабинета белхлой культурно-просветительни учреждений балха дешаех лаьца районашка семинараш еш ба хIанз. Хьалхе «Знание» яхача общества белхлошца цхьана городе МалгIабике, Науреки. Шалька, кхыча районашка культура университетий балхага хьежаб, хIаьта иштта светозвуковой газет. «Сийле хийла юртбоахамо хьалха латтарий» яха газет арадаьккхад.

Укх денешка Грозненски районе гойтара агитаци кийчъяра практически занятеш е лаьрхIад цар.

САДД АЛЬ-ААЛИ ЕГИПЕТСКИ ХАЛКЪА ГIУЛАКХ ДЕШ Я

КАИР. (АПН корр.). ОАР-е ирригаце министра Хасан Заки а лакха Асуански сунт хьалъяра гIулакхашта волча министра заместитела Абу Вофа а АПН корреспондентаца шоаш къамаьл деш дийцар, СССР-ца экономически гIулакхаш леладар, белгала аьлча, Асуански сунт хьалъяра даькъе, республика халкъа мел доккха маIан долаш да.

— Аз бIаь шу гарга ха а лаьтташ карадерзадеш со вола, — аьлар Хасан Заки, — вудувьа сона хов дерригa ший вахар лаьттанцеи хиннц дувзаденна волча египетски феллаьа Нил мел деза да. Тха халкъа хIанзале а доккха гIулакх даьд Садд Аль-Аали яхача сунто. ДIадахача шера гурахьа Iаьржача хига Iе ца боальйташ лорайир цо дIадийна дуга, бохабе, кхыйола культураш тIаьхьийна лаьттеи бIаь эзар феддан. ХIанзалца бассейна чура хий делкаш хинна ах миллиои феддан хIанз деш хийцца яьрсам чура доагIаш хий делкаргдолаш а, хIаьта цо тешам лу цу лаьтташкара шера шозза дика хьайчъа кIа лаккха. Хиш декха лаьттаи хIара шера 150 эзар феддан хургагIа хургда.

Гоабеннаб хIанз турбинашта кийчамболаш хий тIадоаш йолча къоаьнорча асуански ГЭС-а болх я. Шеко яц, египетски халкъ СССР-а доккха баркал оалаш а Асуанах советски Iарбий барт-накъостIон сийлахь-йоккха символ лоархIаш а хилар.

— ХIанз оаха дIайолаю, — аьлар Абу Вафа, — керда бокъонлаьере болха этап — высоковольтни передачай линеш лоаьью. Шеко яц, уж объекташ а, Садд Аль-Аали а санна, ханал хьалха эксплуатаце дIалургдолаш хиларах. Цуина бола тешам — хьаьддаш чIоагIлуш хьалоагIа вай лаьташта юкъера вежаршиа дола барт-накъостIон гIулакхаш.

Г. СУХАЧЕВ, (АПН).

СТУДЕНТАШ УЛИЦАШКА АРАБАЬЛАР

ПАРИЖ, 30 январь. ТАСС-е корр. Ю. Лопатина хоам бу:

Укх тIехххьарча дих дийнахьа шоагIа декар Мадрита улицашка укх тайпара лозунг: «ПаргIато ех ваха!» Из лозунг а долаш бIаьш студенташ гобир селхан образоване франкистски министерство чуйолча цIеношта. Цар дIадехар лаккхара IотIа шоаш ваьъелла франкистски университетски профессор дIа а льикха, шоай хьашташ хьалоаттадергдолаш йола бокъонца паргIата профессионни организацеш вIашагIйоахийта.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ЛадувгIа

РАДИО: 6.30 — Юртбоахама болхлошта йола передача (эрсий меттала) 6.45 — Ашараш. 7.10 — «Грозненский рабочий» «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.20 — Хоамаши передачай программеи. 8.15 — «Сердало» газета оагIонаш тIара. 8.25 — «Зиван Эшпаен» музыка. 8.45 — «Къона тIехье» яха передача (гIалгIай меттала). 16.00 — Передачай программа. 16.05 — Ашараш. 16.15 — «Къонал» яха передача (гIалгIай меттала). 16.30 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 16.45 — «Советски Союза Коммунистически парта деча гIулакхашта юкъе партийни вахара ленински нормаш» яха беседа (эрсий меттала). 17.00 — «Къилбаседа-Кавказа экономически вахар» яха радиогазета. 17.30 — «Миллионаш болчар ленински университет» — Москвера трансляци. 17.45 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.25 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.35 — Оркестрови музыкай концерт.

Хьажа

ТЕЛЕВИДЕНИ: 12.00 — «Бераши Iажаи» яха телевизионни спектакль. 18.20 — Передачай программа. 18.25 — Телевизионни кердадараш. 18.40 — «Фрунзех дола дувцар» яха бакъдолчах тIера хьийца фильм. 19.10 — Юртбоахама болхлошта. Хьункъаш лакхабаккхара йоккха тIехьале а удобрени. 19.35 — Юртбоахама фильм. 19.45 — Английски меттала урок. 20.15 — Бийса дешIал хийла шуи, бераш! 20.20 — Моттигерча Советашка хоржачаи дере накъа болдаш. 20.35 — Телевизионни кердадараш. 20.45 — Передачай программа. 20.50 — «Кхо дог дола медальон» яха художественни фильм.

Город Грозне, Салониева улицагIа № 19, вахача гр-шна Железников Василий Артемовича суде деннад город Астрахане, 1-ча Мая Набережни улицагIа, 147, яхаш йола ший сесаг Железникова Ольга Сергеевна йитарах дола дош.

Дош дувцаргда город Грозне, Октябрьски района халкъа суде.

Город Грозни, Ташкала, «Фундаменттрест» яхача экспедиции яхаш йолча гр-кас Евпатова Вера Максимовнас суде деннад Белгородски областе, гор. Губкин, Овражная улицагIа № 5, вахача ший наьргара Евпатов Николай Михайловичагара ше хьаьдарах дола дош.

Дош дувцаргда город Грозне, Старопромысловски района халкъа суде.

Город Грозне, Свердлова улицагIа № 4, яхаш йолча гр-кас Бабец Алла Петровнас суде деннад город Грозне, Новая Катаяма яхача посёлка, Римский-Корсакова улицагIа 1, кв. 5 вахача ший наьргара Бабец Владимир Акимовичагара ше хьаьдарах дола дош.

Дош дувцаргда город Грозне, Старопромысловски района халкъа суде.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный ЦIеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-07-01; бехктоккхама секретара — 2-45-48; партийни вахарен, промышленни, юртбоахама, письмойи отделий — 2-25-72; корректорска — 2-00-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и писем — 2-25-72; корректорской — 2-00-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революции проспект.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий» Проспект Революции.

СФ05028. Заказ № 628.